

Dals-Eds kommun

Årsredovisning 2016

Innehållsförteckning

1 KOMMUNSTYRELSENS ORDFÖRANDE	3
2 OMVÄRLDENS PÅVERKAN.....	4
3 FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE	8
3.1 KOMMUNENS UTVECKLING	8
3.2 PERSONAL- OCH HÄLSOBOKSLUT	18
3.3 FINANSIELL ANALYS	21
3.4 FINANSIELLA NYCKELTAL	30
3.5 GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH BALANSKRAVSUTREDNING MED RESULTATUTJÄMNINGSRESERV	32
3.6 KOMMUNENS ÖVERGRIPANDE MÅL	37
3.6.1 Dals-Ed - här jobbar vi för attraktivitet	37
3.6.2 Hållbarhet ska vara en självklarhet i Dals-Ed	37
3.6.3 Invånarna i Dals-Ed ska känna delaktighet.....	39
3.7 FRAMTIDEN.....	40
4 RÄKENSKAPER.....	46
4.1 DRIFTRÉDOVISNING	46
4.2 INVESTERINGSRÉDOVISNING	48
4.3 KONCERNEN	49
4.4 RESULTATRÄKNING	49
4.5 KASSAFLÖDESANALYS.....	50
4.6 BALANSRÄKNING.....	51
4.7 NOTFÖRTECKNING.....	52
4.8 VATTEN- OCH AVLOPPSVERKSAMHET	60
4.9 REDOVISNINGSPRINCIPER	63
5 ORGANISATION	65

1 KOMMUNSTYRELSENS ORDFÖRANDE

Så har det åter blivit dags att summera ett verksamhetsår för Dals-Eds kommun i form av Årsredovisning 2016 och överlämna den till kommunfullmäktige och medborgare.

När man lägger fram en årsredovisning tror jag de flesta tänker på ekonomi, och visst innehåller den en god del ekonomisk redovisning, dels kring året som gått och dels kring vilken ekonomisk ställning kommunen har. Men den innehåller också mycket mer och ska ju framförallt vara en redogörelse för vad kommunen åstadkommit för pengarna i form av verksamhet, resultat och måluppfyllelse. Det går att finna mycket intressant läsning och jag menar att den ger oss en bra bild över läget i kommunen. Dock har vi en ambition att i framtiden utveckla redovisningen kring vilken nytta kommunen skapar utifrån de tre perspektiven medborgare, kunder och ekonomi.

En relevant utgångspunkt när man vill beskriva året som gått är kommunens utvecklingsplan och dess tre övergripande mål om hållbarhet, attraktivitet och delaktighet. I årsredovisningen finns en sammanställning som redogör hur vi tycker vi lyckats på en övergripande nivå. Resultatet är lite blandat men får som helhet bedömas som godkänt.

I detta korta förord finns det inte utrymme att kommentera så mycket av allt som skett men det finns några händelser och beslut jag gärna vill beröra.

Enligt min uppfattning utstrålar Dals-Ed just nu optimism och framtidstro. Näringslivet går för högtryck, vilket bl.a. syns i nyanställningar och i låga arbetslöshetstal. Särskilt kul är att sågen i Nössemark återupptog produktionen i slutet av året.

Ett annat tecken är de omfattande investeringar kommunen gör i verksamhetslokaler. Det känns ganska fantastiskt att vi inom ett par år kommer att ha i princip nya lokaler för barnomsorg, skola och äldreomsorg.

Nya bostäder är en annan viktig faktor för vår attraktivitet och framgång. Vid nyår var det dags för inflyttning i Edshus nya lägenheter och även olika privata fastighetsägare har investerat i nya hyresrätter. Nu är dessutom ett helt nytt villaområde färdigställt och det ska bli spännande att följa hur det utvecklas.

Sammantaget tycker jag dessa olika delar gör att vi lever upp till målet om att vara en attraktiv kommun.

En annan fråga som präglar, inte bara vår kommun, utan hela Sverige är det stora flyktningmottagande som skedde 2015 – 2016. Det satte vår förmåga på prov inom många områden, men jag måste säga att vi klarat uppgiften på ett bra sätt i Dals-Ed, vilket är mångas förtjänst. Jag vill ändå särskilt lyfta upp föreningslivet och samfundens engagemang och betydelse. Ni har spelat en avgörande roll och förtjänar alls vårt tack. Detta manifesterades också i samband med utdelningen av 2016 års folkhälsopris som gick till Dals-Eds Missionsförsamling. Nu går vi in i en ny fas i denna fråga som handlar om integration och möjlighet att komma in på arbetsmarkanden. Med vetskap om de utmaningar både näringsliv och kommun står inför när det gäller framtida bemanningen, måste vi göra allt vi kan för att lyckas.

Avslutningsvis vill jag rikta ett varmt tack till alla er anställda och förtroendevalda, som i stort och smått, dagligen arbetar med att göra vår fina kommun framgångsrik.

Martin Carling
Kommunstyrelsens ordförande

2 OMVÄRLDENS PÅVERKAN

Alla kommuner i Sverige har samma uppdrag oavsett storlek och för Dals-Ed, som liten glesbygdskommun, är det en stor utmaning att klara det samlade uppdraget så effektivt som möjligt, med befintliga resurser. Det gäller framförallt att utgå från de fördelar som ligger i småskaligheten, samt att noggrant följa trender och händelser i omvärlden för att stärka vår beredskap att ta tillvara möjligheter och förebygga eller neutralisera risker och hot. I omvärldsavsnittet fokuserar vi särskilt på de yttre faktorer och trender, som mest påverkar vår förmåga att nå våra övergripande mål och långsiktig hållbarhet.

Den största utmaningen för hela kommunsektorn handlar om hur framtidens välfärd ska finansieras. Även övriga omvärldsfaktorer är kopplade till den frågan, då de utgör möjligheter och/eller hot för att klara ekonomin. Finansieringsfrågan har flaggats upp i flera år, men i den senaste ekonomirapporten från SKL skruvas allvaret upp då utvecklingen går mot att kostnaderna för demografin ökar snabbare än intäkterna. Det krävs nya synsätt och arbetssätt samt en rad åtgärder från stat, kommuner och landsting, för att bromsa kostnadsutvecklingen. En ökad skattekraft genom att fler kommer i arbete lyfts som den viktigaste förutsättningen. Då krävs att integrationen förbättras avsevärt, att utbildning och kompetensmatchning förbättras och att välfärden i övrigt fungerar bra.

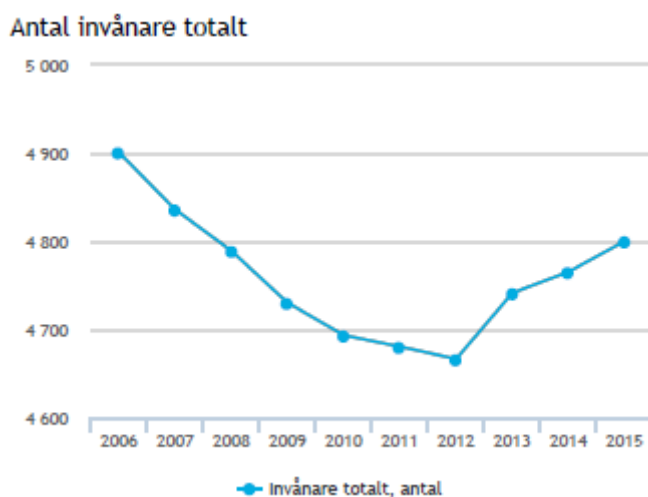
Statens ansvar är A och O. För att möta kostnadsutvecklingen krävs bättre planeringsförutsättningar och höjda generella statsbidrag, istället för riktade. Då först kan kommunerna bedriva en effektiv verksamhet. SKL vill se fler åtgärder från statens sida för att nyanlända snabbt ska kunna få arbete eller utbildningsplatser, till exempel på lärarutbildningen. Det behövs även fler utbildningsplatser för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorg och hälso- och sjukvård.

Samtidigt betonas att alla måste göra sitt och fortsätta att utveckla och effektivisera den egna verksamheten. Det är ett stort fokus på att tillsammans utveckla bland annat digitala lösningar, som är till gagn för invånare och patienter och som samtidigt avlastar verksamheten [1].

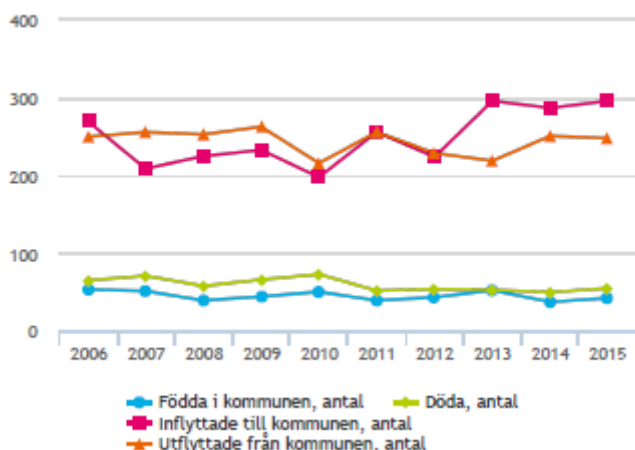
[1]**Källa:** Ekonomirapporten 161005, Sveriges Kommuner och Landsting, Lena Micko ordf.

BEFOLKNING

Över tiden utgörs den viktigaste påverkansfaktorn för kommunens ekonomi och verksamhet av förändringen i befolkningens storlek och struktur. Under 2016 minskade befolkningen med 22 personer netto, vilket motsvarar 0,46 procent. Nettominskningen består av både ett negativt födelsenetto på 18 personer och ett negativt flyttningsnetto på 5 personer.

Befolkningsutveckling

Folkmängden ökade i hela 271 av landets 290 kommuner. Folkmängden ökade med hela 144 000 under året. Det är den största ökningen någonsin mellan två enskilda år. Drygt 80 procent av folkökningen berodde på migrationsnettot och knappt 20 procent berodde på födelsenettot. Invandringen till Sverige är den huvudsakliga förklaringen till att folkmängden ökade i så många som 271 av landets 290 kommuner. Sekundäromflyttningen bland nyanlända är dock hög. Åtta av de tio kommuner som hade det största positiva migrationsnettot i relation till folkmängd återfanns också på listan med de femton kommuner som hade det största negativa inrikes flyttnettot i relation till folkmängd.[1]

Befolkningsstrukturen i Dals-Ed skiljer sig något gentemot rikssnittet. Av invånarna är 19 procent i åldrarna 0–17 år, att jämföra med 21 procent för riket. 54 procent av Dals-Edsborna är i åldrarna 18–64 år, att jämföra med 59 procent av riket. 27 procent är 65 år eller äldre jämfört med 20 procent för riket.

Jämfört med rikssnittet har Dals-Eds kommun alltså fler äldre, och färre i yrkesverksam ålder. Detta innebär att kommunen har en mindre andel personer som ska finansiera service och välfärd till en allt äldre befolkning. Delar av detta kompenseras genom de kommunala utjämningsystemen men inte en obetydande del måste kommunen själv klara av genom att hela tiden sträva efter en så kostnadseffektiv verksamhet som möjligt. Detta kan åstadkommas bland annat genom samverkan med andra aktörer och att hela tiden utvärdera de tjänster och den service som tillhandahålls av kommunen.

I Dals-Ed utgör kvinnorna 48 procent och männen 52 procent av befolkningen. I riket var fördelningen näst intill 50/50. Den totala medelåldern är 44,4 år, att jämföra med rikssnittet på 41,2 år.

[1]Omvärldsfakta nr 1.2017; Arena för tillväxt

Folkmängd Dals-Ed 31 december

Ålder	2012	2013	2014	2015	2016
0-4	218	245	244	207	242
5-9	243	240	247	251	247
10-14	223	246	245	270	273
15-19	269	255	260	247	252
20-24	309	303	298	274	260
25-44	990	1 010	1 029	1 040	1 048
45-64	1 265	1 266	1 214	1 193	1 186
65 -	1 148	1 175	1 227	1 317	1 269
Summa	4 665	4 740	4 764	4 799	4 777

Kön	2012	2013	2014	2015	2016
Män	2 416	2 457	2 480	2 500	2 492
Kvinnor	2 249	2 283	2 284	2 299	2 285
Summa	4 665	4 740	4 764	4 799	4 777

BEFOLKNINGSUTVECKLING OLIKA KOMMUNDELAR

Befolkningsutvecklingen fördelat på de olika kommundelarna för 2016 och i jämförelse med statistik för år 2015, 2014 och 2009 redovisas enligt nedan. Totalt har befolkningen ökat med 48 personer under perioden. Ökningen finns inom Dals-Ed (tätort och landsbygd), Håbol och Rölanda medan kommundelarna i övrigt minskar något i befolkningsantal.

Kommundel	2009	2014	2015	2016
Dals-Ed	3 509	3 582	3 589	3 579
Gesäter	124	104	101	107
Håbol	235	242	251	245
Nössemark	207	172	176	178
Rölanda	449	461	466	464
Töftedal	205	203	211	203
Okänt*			5	1
Summa	4 729	4 764	4 799	4 777

* Tidigare har okänd hemvist alltid skrivits till en församling. Från och med 2015 redovisas dessa på kommunen istället eftersom begreppet församling försvunnit ur SCB:s redovisning.

BEFOLKNINGSUTVECKLINGEN UNDER PERIODEN 2017-2046

Under prognosperioden 2016 - 2046 beräknas folkmängden i Dals-Eds kommun att minska med 450 invånare, från 4 777 till 4 327 personer. Orsaken är att flyttnettot förväntas bli i genomsnitt 6 personer per år och födelsenettet -21 personer per år. Totalt ger detta en förändring med -15 personer per år.

Antalet inflyttade beräknas bli i genomsnitt 241 personer per år medan antalet utflyttade skattas till 235 personer. Detta ger ett årligt flyttnetto på 6 personer för varje år under prognosperioden.

Antalet barn som föds förväntas vara 39 per år i genomsnitt under prognosperioden medan antalet avlidna skattas till 60 personer. Detta medför en befolkningsförändring med -21 personer per år.

3 FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE

3.1 KOMMUNENS UTVECKLING

BOENDE, BYGG- OCH PLANVERKSAMHET

Ett nytt bostadsförsörjningsprogram antogs av kommunfullmäktige i september. Enligt detta fanns det 2 506 bostäder i Dals-Eds kommun år 2014, varav 1 590 småhus, 767 flerbostadshus och 149 övriga hus. Under de senaste tio åren har det varje år skett nybyggnation och år 2016 var inget undantag.

För att locka fler att bosätta sig i kommunen krävs bland annat tillgång till fler bostäder. De senaste fem åren har det skett en befolkningstillväxt, vilket har bidragit till att det råder bostadsbrist i kommunen, trots byggandet av fler bostäder. Det påverkar den lokala och regionala tillväxten samt bromsar utbudet av attraktiv arbetskraft. Enligt den senaste befolkningsprognosen kommer folkmängden att fortsätta att öka 10 år framåt.

Det finns goda möjligheter till bra boendemiljöer. Under året har ett flertal bostadsprojekt pågått, vilket kommer att generera fler boendemöjligheter. Det pågår även detaljplanarbeten för att möjliggöra ytterligare bostäder inför framtiden. Kommunala bostadsbolaget Edshus invigde i slutet av året 24 nya lägenheter på Timmertjärn. De första hyresgästerna flyttade in lagom till nyåret. Även privata hyresvärdar bygger nytt och bygger om lägenheter. Exploatering av ett nytt villaområde på Toppen i Ed färdigställdes under året, med 29 tomter, vackert belägna på höjden väster om sjön Stora Le.

Arbetet med två detaljplaner i centrum fortgick för att möjliggöra nybyggnation av flerbostadshus, trygghets- och seniorboenden. Detaljplan Centrum Ed har beslutats att delas upp i två delar för att möjliggöra en snabbare planprocess för den befintliga bebyggelsen söder om Storgatan. Trafikmätning och ny bullerutredning har utförts. I arbetet med Detaljplan Linden pågår geoteknisk undersökning innan planarbetet kan fortsätta.

ARBETSMARKNAD & INTEGRATION

Arbetsmarknadsläget är ganska bra i vår kommun. Arbetslösheten har legat under rikssnittet både totalt och bland ungdomar under 25 år. Samtidigt upplever både privata och offentliga arbetsgivare att det blir svårare att hitta arbetskraft med rätt kompetens. Vi behöver utveckla verksamheten och bli bättre.

Vissa förändringar har skett under året som eventuellt kommer att få konsekvenser framöver. Det handlar om arbetsförmedlingen som har lagt ner alla småkontor. Åmål är det närmaste bemannade kontoret. Arbetsförmedlingen kommer att ha viss lokalyta för bokade besök åtminstone en tid framöver. Men det finns en uppenbar risk att en del arbetssökande kommer att vältras över på socialtjänsten och det måste vi vara vaksamma på.

Inom ramen för finansiell samordning har vi sett att de deltagare som våra coacher arbetar med står allt längre från arbetsmarknaden. Fler än tidigare har psykiska problem och missbruk, vilket gör arbetet mer krävande och utmanande.

Andelen utrikesfödda bland gruppen arbetslösa blir större, och här ligger vi strax över genomsnittet i riket. Då många av de utrikesfödda inte haft något arbete som motsvarar det arbetskraftsbehov vi har i vårt område är detta en stor utmaning.

Under 2016 har gruppen ensamkommande barn minskat, vilket ger anledning att förskjuta vårt fokus mer mot att förbättra förutsättningarna för integration. Vi behöver anpassa verksamheten och boendeformerna för de ensamkommande barnen till följd av minskade

statsbidrag, vilket blir en svår nöt att knäcka då socialtjänstlagen inte tar hänsyn till statsbidragen. Även andra kostnader gällande ensamkommande bör ses över, till exempel team samt gode män.

RÄDDNINGSTJÄNST

Räddningstjänsten i Sverige har stora problem med rekrytering av nya deltidsbrandmän. Läget är mycket ansträngt för vissa kommuner och kommer inte att bli lättare efter att det nya RiB-avtalet har trätt i kraft i maj 2017, då det inte är till deltidbrandmännens belåtenhet. I stora drag innebär det att deltidbrandmännen inte får någon OB ersättning samt att bilersättningen slopas. För den enskilde kommer det att slå olika beroende på när på dygnet man arbetar. Men att OB slopas är oroväckande, speciellt om vi får skogsbrand på helg eller kvällstid, då kan det bli svårt att få in personal.

NÄRINGS LIV

Under andra halvåret 2016 går de befintliga företagen fortsatt bra. Premec AB är uppköpt, men har inte kommit igång med verksamheten än. Vida-sågverket har kommit igång med produktionen med ca 25 anställda. Man planerar att ytterligare ca 25 personer ska anställas under 2017. Vad gäller de andra större företagen går det enligt rapport bra. Sykes nyanställer, Purtech har nu ca 100 anställda, SJB utvecklar verksamheten. RTG har utnämnts som Gasellföretag.

Handeln är både framgångsrik och bekymmersam. Omsättningen har ökat, även om index har gått ner. Jordbron stärks som handelsområde, vilket får till följd att centrum utarmas. Centrum börjar bli ensligt, då kioskens ägare har stängt, återigen.

Hotet från köpcentrum och e-handel är högt och förväntas öka. Lojalitetssystemet Klubb Dals-Ed har troligtvis dämpat nedgången på sällanköp något, och detaljhandeln har ökat med 4 procent. Tillsammans med Götene är Dals-Ed den mest framgångsrika kommunen bland de 35 som arbetar med systemet, så våra invånare är lojala. Ytterligare två butiker är på väg in, varav en livsmedelsbutik.

Antalet företag som har startat under 2016 är 44, jämför med 37 året innan. Nettot har ökat med 5 företag, vilket är en stadig ökning år för år. Totala antalet företag i kommunen är 708 st. fördelat på 196 AB, 489 enskilda firmor och 23 handelsbolag. Andelen AB ökar fortsatt i förhållande till det totala antalet företag.

Det är svårt både för företag och kommun att hitta rätt kompetens vid nyrekrytering. Med goda tågförbindelser har vi större möjlighet att få rätt kompetens, att själva kunna bo kvar och arbeta med rätt saker oavsett var i regionen det är. Boende, digital infrastruktur och transportmöjligheter är viktiga förutsättningar för tillväxt. Tillgången till fiber ökar för varje år, och snart finns möjligheten även i tätorten, vilket gör näringslivet än mer konkurrenskraftigt.

KOMMUNIKATIONER OCH INFRASTRUKTUR

Infrastrukturens utveckling ligger i händerna på Västra Götalandsregionen och Trafikverket/Staten som genomför Regional och Nationell planering där kommunens synpunkter och önskemål processas via Fyrbodalen. Under 2017 genomförs en revidering av Regional och Nationell plan och kommunen deltar aktivt i arbetet.

Ett nationellt/regionalt arbete med investering i dubbelspår i järnvägen mellan Halden och Öxnered pågår. Kommunen deltar i en referensgrupp.

Utfallet av arbetet kommer att påverka järnvägstrafiken i Ed där val av stationsläge, inne i Ed eller ett nytt läge i sydväst är en viktig parameter för översiktsplaneringen.

Under 2017 genomför kommunen en investering i Resecentrum och förhoppningsvis leder den till att Trafikverket rustar upp gångtunneln och stationsområdet i stort.

MILJÖREDOVISNING

Miljöledning i kommunens verksamheter

Miljöstrategerna har stöttat kommunerna och medverkat i miljöledningsarbetet, vilket bl.a. har inneburit en nära dialog med kommunchefernas ledningsgrupper.

Miljöhandböckerna för Dals-Ed, Bengtsfors och Färgelanda har reviderats och överlämnats till respektive kommun. En sammanfattande folder har också tagits fram för respektive kommun, innehållande en kort beskrivning av miljöledningssystemet samt rekommendationer för det fortsatta miljöarbetet. Foldern har överlämnats till respektive kommunledning. Den miljökonferens, med alla verksamhetsansvariga i Dals-Ed, som var planerad till hösten 2016, kommer att genomföras 2017.

Naturvård

Arbetet har framskridit med boken om Naturen i Dalsland, vilken ska tryckas innan sommaren 2017 i LONA-projektet "Vägledning till naturen i Dalsland". Beskrivningar, kartor och foton för ett antal naturområden och temaartiklar om naturen kommer också kunna nås via kommunens hemsida. Miljöstrategerna är projektledare för arbetet, där även Åmåls och Vänersborgs kommuner samt Dalslands Turist AB deltar, liksom konsulten Naturinformation AB med författare och fotografer.

Ett annat LONA-projekt "Ökad tillgänglighet till naturområden i Dalsland" startade 2016, vilket innebär att informationstavlor samt vägvisare sätts upp och p-platser ordnas i vissa naturområden i Dalsland, senast sommaren 2017.

Naturkalendern för 2016, som ställdes samman av en miljöstrateg, fanns under sommarhalvåret på kommunens hemsida.

Vattenplanering

Miljöstrategerna deltar i Dalslands kanals vattenråd (där vi t.o.m. 2016 varit arvoderad sekreterare i vattenrådet/vattenvårdsförbundet) samt i Gullmarns vattenråd (där ingår Örekilsälven och Valboån). Exempel på aktiviteter i vattenråden är samverkan med organisationer och myndigheter, arbete för förbättrad status i sjöar och vattendrag, inventering av vandringshinder för fisk och projekt för vattnet i skolan. Viss kontakt hålls också med Enningdalsälvens vattenråd (där ingår Boksjö/Kornsjösystemet), men aktiviteten har varit liten under året.

Miljökontoret genomför fortlöpande kalkningar av försurade vattendrag bl.a. i Dals-Eds kommun.

Regeringen beslutade i december 2016 om det nya åtgärdsprogrammet för Västerhavets vattendistrikt för att uppnå god status i sjöar, vattendrag och grundvatten. Åtta av åtgärderna riktar sig till kommunerna.

Energi och klimat

Energi- och klimatrådgivningen, som riktar sig till företag, organisationer och allmänheten bedrivs i samverkan med samtliga kommuner i Dalsland och finansieras av Energimyndigheten. Under 2016 har Energi- och klimatrådgivningen prioriterat företagsrådgivning och solenergi. Verksamheten arbetar aktivt för att göra energi- och klimatrådgivningen mer tillgänglig för målgrupperna. Detta genom information på hemsidan

(www.dalsland.se), samtal, utskick, utredningar, artiklar och annonser m.m.

Under 2016 har arbetet också varit inriktat på att informera företag kring olika stöd för energiåtgärder, och att stötta i arbetet med eventuella ansökningar, främst genom det så kallade "Klimatklivet" enligt förordningen (2015:517). Carlssons Handelsträdgård har härigenom beviljats 256 tkr för att konvertera oljeuppvärmningen till pelletsbaserad uppvärmning. Anläggningen beräknas vara i drift våren 2017.

Mycket arbete har lagts på att stötta och samordna arbetet med kommunens energieffektiviseringsstrategi. Trots att projektet "energieffektiva kommuner" avslutades 2015-03-31, har behovet av uppföljning, information kring stöd och åtgärder gjort att de kommunala energigrupperna fortsatt att träffas under 2016.

Kommunens energigrupp har haft fyra möten under året där åtgärder och insatser har initierats. Den årliga uppföljningen av kommunens energianvändning visar att, från 2009 till 2015 har Dals-Eds kommun inklusive Edshus AB minskat energianvändningen i sina fastigheter från 167 kWh/m² år 2009, till 152 kWh/m² år 2015. En minskning med 9 %. (Uppdatering avseende 2016 års förbrukningsstatistik sammanställs under början av mars 2017). Under 2016 beviljades Dals-Eds kommuns ansökan om stöd från "Klimatklivet" med 91 tkr för uppförande av tre laddstolpar för elfordon. Dessa kommer att uppföras under våren /sommaren 2017.

År 2016 har annars präglats av omorganisation. Energi- och klimatarbetet antar en ny form fr.o.m. 2017, där detta blir en del av Dalslands miljö- och energikontor. Energi- och klimatrådgivningen minskar (p.g.a. kraftigt minskat statligt stöd) från 2,5 till 1 tjänst sammanlagt för alla Dalslandskommuner inklusive Vänersborg. Inför denna neddragning beslöt Dalslandskommunerna att fr.o.m 2017 satsa på en energi- och klimatstrategitjänst för miljö- och energiförbundets medlemskommuner i samarbete med Åmåls kommun. Därutöver kommer en projektanställning under åren 2017-2018 att fortsätta samordna förbundets del i EU-projektet "Samskapande grön omställning", med fokus på fossilfria fordon och transporter.

Hållbar konsumtion

En miljöstrateg har presenterat sin rapport vid en presskonferens och vid möten med politiker och anställda i kommunerna, om uppföljning av djurskydds- och miljökrav i livsmedelsleveranser till förskolor, skolor och äldreomsorg, enligt Dalslandskommunernas livsmedelsavtal. Uppföljningen har skett i nära samarbete med kostcheferna. Av rapporten framgår bl.a. hur leverantörerna kunnat verifiera 9 obligatoriska djurskydds- och miljökrav av totalt 20 miljöskallkrav. Där går bl.a. att utläsa hur leverantörerna levde upp till dessa krav i 6 kommuner samt hur mycket kommunerna har handlat, sett till totalkostnader och procentsatser under första året i avtalet, maj 2014 - april 2015. Årsstatistiken för Bengtsfors, Dals-Eds, Färgelanda och Melleruds kommuner låg i följande intervall: svensk kyckling 91-100 %, svenskt kött och färdiglagade köträtter med svenskt kött 82-98 %, MSC-märkt fisk 54-60 %, rättvisemärkt och ekologiskt kaffe 99-100 % / kakao 13-57 % / bananer 96-100 %, ekologiska mjölkprodukter 78-97 % och totalsumman för ekologiska produkter 14-18 % dessutom klimatsmarta inköp genom matvete (4-14 %) som alternativ, i förhållande till vanligt ris.

Hållbar samhällsplanering

Dialogmöten har hållits mellan miljökontoret och kommunernas plan- och byggförvaltningar. Miljökontoret deltar i det kommungemensamma arbetet med ny avfallsplan som har påbörjats.

Miljöpolitiskt program för Dalslands miljö- och energiförbund och våra fyra kommuner

Ett förslag till miljöpolitiskt program, som miljöstrategerna tagit fram på miljönämndens uppdrag, antogs av miljönämnden i juni 2016 och har överlämnats till Direktionen för beslut under 2017 och vidare dialog med kommunerna Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Mellerud.

FRITID OCH KULTUR

Kulturskolan har under våren gjort ett antal framträdanden på våra äldreboenden, för föräldrar på Kulturskolan, allmänheten och skolelever. En resa med kulturskolans elever arrangerades med kulturskolans föräldraförening till Polen, och blev en av de mest lyckade genom åren.

Ungdomsgårdens verksamhet har åter stor omfattning och bedriver ett mer aktivt arbete för de ungdomar som tar del av möjligheten att nyttja ungdomsgården.

Biblioteket har sedan december 2015 en utlåningsautomat där besökarna kan låna och lämna tillbaka böcker, filmer etc. Allt fler låntagare använder denna och avlastar på så sätt bibliotekets personal. Möjligheten att få manuell hjälp för de låntagare som önskar kvarstår. Förarbeten för införande av Meröppet har gjorts under hösten, och invigning planeras hösten 2017.

Med extra flyktingmedel har insatser gjorts tillsammans med föreningslivet för stärkt integration.

SKOLA OCH BARNOMSORG

Förskoleverksamhet

Planeringsarbetet och byggstart av den nya förskolan på Fågelvägen har pågått intensivt under 2016. Nu är förarbetet klart och processen för genomförande igång. Nya lokaler ger nya möjligheter och utmaningar och kräver nytänkande från pedagogernas sida.

Medel har sökts och beviljats för satsningen på minskade barngrupper i förskolan, vilket fått genomslag i den dagliga verksamheten och matchat ett något minskat antal barn väl.

Förskoleklass, Grundskola och Fritidshem

Under året har många aktiviteter genomförts, studiebesök, kulturarrangemang och samverkan mellan årskurser för att ge eleverna en sammanhållen skolgång och god samverkan med fritidshemmen. Försöksverksamhet med läxhjälp enligt bidragsnorm påbörjas under hösten för närmre samverkan skola-fritids.

Om- och tillbyggnad av grundskolorna har startat och påverkar hela grundskolans verksamhet. Tack vare stora ansträngningar från personalens sida, har flytt till moduler mm fungerat utan att eleverna drabbats i sin skolgång.

Information om de pågående renoveringsprocesserna inom Grundskolan i Dals-Ed

Under 2016 bokfördes ca 9 miljoner per skola för grundskolans pågående renoveringar. Huvuddelen av de 68,8 miljoner som anslagits kommer att tas i anspråk under 2017. För Hagaskolan har Boverket beviljat bidrag med 25% av kostnaden, knappt 12 miljoner. En ansökan för Snörrums ombyggnation/renovering behandlas av Boverket under våren 2017, som i bästa fall kan ge 25% av Snörrums kostnader

För Snörrum, där **Bertil Johansson Bygg AB** är entreprenör startade arbetet med renovering och tillbyggnad vecka 38. Etappen omfattar klassrumsdelen, samt tillbyggnad av utrymmen för Fritids. Under renoveringstiden har eleverna bussats till Hagaskolans tillfälliga skollokaler. Det har omfattat ca 100 elever och ca 15 personal. Klassrumsdelen besiktigas 3 april-17, vilket ger visst tidsutrymme för justeringar. Skolverksamheten flyttar tillbaka under

påsklovsveckan, för att ha 19 april som första skoldag på Snörrum. Tillbyggnaden Fritids står klar till sommarlovet. Det pågående arbetet är i fas med tidsplanen för etappen.

Under mars-17 inleds parallellt med första etappens slutfas arbetet med Snörrums sista etapp – förskoleklass-och fritids. Verksamheten flyttar ut i tillfälliga lokaler, som ställs upp på parkeringsplatsen. Behovet av tillfälliga moduler är större än som först planerades för. Projektet beräknas vara helt klart till december-17, vilket är drygt tre månader kortare tid än projekterat.

I början av oktober-16 startade entreprenören *Sven Johansson Bygg AB* med etapp 3 på Hagaskolan. Det är skolans specialsalar inom teknik, slöjd och hemkunskap. Lärarna i slöjd och hemkunskap har genomfört moment som ligger inom ämnets ram, men ändå kunnat utföras i vanliga klassrum. Arbetet med etappen skall vara klart till påsklovet och en delsyn är inplanerad till 10 april-17. Det pågående arbetet är i fas med tidsplanen för etappen.

Under påsklovsveckan flyttas hela mellanstadiet ut till de tillfälliga skollokaler som Snörrum använt. Enligt plan kommer ytterligare 4 klassrum att placeras på samma område. De är klara att tas i bruk 10 april-17. Den kommande etappen omfattar perioden 18 april till 31 december-17.

I början av 2015 genomförde Skolinspektionen en tillsyn på Hagaskolan, och sex brister påpekades. En handlingsplan för att komma tillrätta med bristerna sattes inför läsåret 15/16. Arbetet har i beslut godkänts av Skolinspektionen och arbetet fortgår med dess godkännande. Andelen nyanlända elever har ökat under året, där undervisning i "svenska som andraspråk-SVA" är av stor betydelse för elevernas utveckling och att komma in i vår skola och vårt samhälle. Grundskolans elevantal har under 2016 ökat för att sedan stanna av och ett viktigt fokus i verksamheten är skolnärvaro, något som också följs upp med två projekt 2017-2019. Grundskolan har fått två nya rektorer under året, som driver utvecklingen framåt på ett mycket positivt sätt.

Externa gymnasiestudier

Ett nytt samverkansavtal för gymnasieutbildning inom Fyrbodal har inrättats och gäller från och med sökombgången 2016. Inför sökombgången 2017 arbetas även kretsen elever med rätt till särskola in i samverkansavtalet.

Elevernas resultat har inhämtats från aktuella gymnasieskolor. SKL:s Öppna jämförelser gymnasieskola 2016 visar goda resultat, även om resultaten sjunkit inom vissa områden i förhållande till föregående år.

Västrafik har efter över ett års lobbying ändrat sin tidtabell, så att gymnasie-elever som går i Åmål får kortare restid. Elevströmmen till Åmål har fortsatt öka.

Utsiktens gymnasieskola

Elevernas resultat har förbättrats över hela linjen och söktrycket till skolans utbildningar är stort. Under 2016 har Utsiktens verksamheter växt med ca 35% och sysselsätter närmre 130 personer.

Skolan startade ett SKANDINAVISKT HUS med lektionssalarna STOCKHOLM, OSLO och KÖPENHAMN i det som tidigare kallades NK-huset.

Tre nya klassrum placeras som en paviljong för att möta det ökade elevantalet och balansera effekterna av flyktingmottagandet. Lovskola har erbjudits sommaren 2016 för första gången och nya lokaler har kommit på plats som en följd av att skolan växer.

Utsiktens gymnasiesärskola

Under året har det genomförts flera olika studieresor för eleverna inom de olika verksamheterna. Syftet med dessa dagar har varit att träna eleverna i att hantera olika situationer utanför skolans väggar, bygga relationer, samt förbereda för livet efter utbildningen.

En ny verksamhet med Obligatorisk särskola har startats under året i nya lokaler.

Lärlingsutbildning är ett av de områden som utvecklas, och planeras för genomförande 2017.

Boende med särskild service

LSS-boendet har växt med ytterligare platser, och inte fått några anmärkningar kopplat till inspektioner 2016. Fritidsverksamheten har byggts ut i verksamheten, något som stärks med statligt bidragsstöd under 2017.

Vuxenutbildning

Matematikundervisning har erbjudits i Bengtsfors eller via distans under våren men finns nu på plats på Utvecklingscenter en dag/vecka.

Samarbetet med Åmål, Bengtsfors och Melleruds kommuner när det gäller yrkeskurser har fortsatt som tidigare och fungerat fortsatt bra. Samarbetet med Åmål, Bengtsfors och Melleruds kommuner när det gäller yrkeskurser gick under slutet av året in i en ny fas där Regional Yrkesvux gjorde att Kunskapsförbundet Väst hörde av sig och ville vara med i samarbetet. Under 2017 ser det ut som om de kommer in i vårt befintliga nätverk och kommer söka pengar för Yrkvux tillsammans med oss.

Efter beslut om att flytta in IFO på Utvecklingscenter har man ytterligare anpassat lokalerna. I slutet av våren stod lokalerna helt färdiga.

ÄLDRE- OCH HANDIKAPPOMSORG SAMT INDIVID OCH FAMILJEOMSORG

Förvaltningsledning

Förvaltningsledning har under 2016 bl a startat upp lokal vårdsamverkan ihop med primärvårdschef. Detta ses som en viktig faktor för att utveckla samarbetet med vår närmaste samarbetspart från Västra Götalands regionen. Det visar sig att vi i många frågor kan nå ett konsensus men också att det finns många frågor där vi har olika synsätt och olika perspektiv att förhålla oss till.

Det har under året arbetats med att skapa en äldreomsorgsplan som förhoppningsvis ska beslutas om under våren 2017.

Det har lagts ned omfattande tid på att försöka påverka nya Hälso- och sjukvårdsavtalet utformning för skapa en tydlig skrivning där det inte ska finnas för stort utrymme till olika tolkningar.

Det har påbörjats ett arbete för en samverkan med Bengtsfors gällande biståndshandläggning inom äldreomsorgen. Det har även beslutats om ett samarbete gällande funktionerna MAS(medicinskt ansvarig sjuksköterska) samt SAS(socialansvarig samordnare).

En viktig fråga har varit projektering och planering inför ombyggnation av våra äldreboenden.

Socialförvaltningens ledningsgrupp har till viss del förändrats under 2016 och kommer även att förändras under 2017. Det har naturligtvis en betydelse att det kommer in nya chefer och att väl kända chefer försvinner. Bedömningen är dock att ledningsgruppen fungerar väl och har en stor villighet till att vilja utveckla verksamheterna till nytta för våra "kunder" medarbetare och vår ekonomi.

Förvaltningsledning ingår i många sammanhang där det handlar både om rent operativ verksamhet enligt olika lagstiftningar, men också i den kommunala ledningen som har ett övergripande perspektiv. Det är innebär att väga samman socialnämndens behov och kommunesn behov utifrån ett helhetsperspektiv.

IFO

Större händelser under 2016 är att en gemensam enhet, bildad av Dals Ed och tre andra kommuner i Dalsland, övertagit ansvaret för utredningar och övrig myndighetsutövning avseende ensamkommande barn och ungdomar.

Året har präglats av många "tunga" och resurskrävande ärenden, framförallt rörande barn och unga men även vuxna med missbruksbekymmer. Under 2016 inkom över 100 anmälningar rörande barn och unga till socialtjänsten. Anmälningarna kom främst från olika myndigheter men även privatpersoner. Antalet vård dygn på hem för vård eller boende ökade med 163% vad gäller barn/unga och 240% för vuxna jämfört med 2015. I slutet av året var flera kvinnofridsärenden aktuella, vilka krävt stora handläggarresurser.

Under våren gjorde revisionsfirman PWC en uppdatering av den genomlysning av individ- och familjeomsorgen som genomfördes 2014.

På barnsidan har det långa perioder funnits vakanser på handläggar sidan till följd av sjukfrånvaro, vilket medfört en hård arbetsbelastning på den personal som varit i tjänst. Under senare delen av året har bemanningsföretag anlitats, vilket i sin helhet finansierats genom särskilda statliga medel .

Från 1 januari 2017 flyttas socialpsykiatriska stödverksamheten över till enheten för LSS dagliga verksamheter. Biståndsbedömningen ligger dock kvar hos handläggare på IFO.

Korttidsboende Edsgärdet

Korttidsboendet har 10 platser på Edsgärdet. Bemanning är dimensionerad utifrån 8 platser. Överbeläggning har periodvis skett upp till 11 platser under sista halvåret 2016, periodvis har extra förstärkning med personal krävts för att erbjuda plats för utskrivningsklara från sjukhuset samt för palliativ vård.

Korttidsboendet arbetar med Rehabilitering, Växelvård, Avlastning för närstående och Palliativ vård. Behovet av plats för växelboende har varit stort. Särskilt boende Lilla Nordan 5 platser som öppnade 26 oktober 2015 stängdes 2016 05 eftersom behovet drastiskt minskat.

Särskilt boende Hagalid

Under 2016 har ny enhetschef för Hagalid tillträtt.

Vi har infört APT för hela huset och teammöten för varje avdelning 1 ggr/månaden tillsammans med rehab, omvårdnadspersonalen och sjuksköterskorna. Det har fallit väl ut och samarbete, enhetlighet och kvalite i både kundnytta och medarbetarnytt har ökat.

Det har bött många vårdkrävande brukare på Hagalid under 2017 med stora behov. Detta har lett till dubbelbemanningar, extravak och extra personal under feb-dec. Det har även lett till att det inte har gått att flytta in nya vårdtagare på avdelning A p.g.a risken för hot och våld. Under året har det varit 4-9 tomma platser på Hagalid under året.

Trädgården på framsidan fick en välbehövlig upprustning under våren 2016.

På avd C har en ny tjänst tillskapats pga låg personaltäthet. Det har ökat kontinuiteten och kvaliteten och leder till lägre sjukfrånvaro och högre kund-, ekonomi och medarbetarnytta. Fram tills dess var det uppstöttat med vikarier varje dag.

Sommaren 2016 startades en facebook sida för Hagalid för att nå ut med information och för att nå ut med de ba saker som händer på Hagalid.

Det har varit ett anhörigmöte i kombination med julfest i november som föll väl ut.

Systematiskt brandskyddsarbete är utfört. 3 brandombud är utsedda och utbildade. Samtlig personal har fått brandutbildning.

Samtlig personal har fått lyftutbildning.

Samtlig personal har fått utbildning i Procapita.

Hemtjänst

Skapat en funktion som teamledare för varje grupp har blivit goda resultat både gällande planering och till nytta för den enskilde "kunden". Bedömer att det utmynnat i en högre medarbetarnytta genom ökad delaktighet och planering av dagen.

Hemsjukvård

Utvecklingsarbeten som avvikelshantering, dokumentationsfrågor, informationsstruktur, palliativ riktlinje med tillhörande rutiner, delegationsrutiner, läkemedelshantering, hygien och nutrition. Vi har jobbat med planeringen av ombyggnationer inom socialförvaltningens olika verksamheter. Ny upphandling av vårdmaterial. En stor satsning har skett inom arbetsmiljöområdet då vi utbildat ett antal personer i förflyttningsteknik. Den utbildningen kommer att öka vårdkvaliteten och även avlasta Rehab.

Vi har svårt att få tag i timvikarier för sjuksköterskefrånvaro och speciellt när det gäller nattjänstgöring. Under sista sommarperioden var det besvärligt då vi fick oväntad frånvaro och redan hade minimibemanning. Vi klarade det beroende på ett stabilt antal inskrivna patienter och att det inte var så många patienter som kom hem från slutenvården.

Under hösten har vi haft ett stort antal patienter som vårdats i livets slut. Vi kan också se en tendens till utökade uppdrag inom psykiatri- och missbruksvården.

Det har varit många frågor och aktiviteter inom MAS-verksamheten. Inom område patientsäkerhet har läkemedelsfrågor dominerat. Nya avtal, förslag på utökning av verksamhetsområdet för hemsjukvården och lagförslag har tagit resurser i form av enkätsvar, skrivelser och diskussioner.

MAS har också enligt patientlagen anmält en personal till IVO. Denna personal har avslutat sin anställning.

LSS boende daglig verksamhet

Teamledare: En representant på varje verksamhet. Riktade insatser till respektive verksamhet av sådant som administration, planering och struktur på den egna verksamheten. Under året har boendena och daglig verksamhet fortsatt jobbat med att få ett tätare samarbete mellan varandra. Bl.a. genom träffar med en representant (teamledare) från varje ställe.

Vi har under 2016 kunnat utveckla vårt kvalitetsledningssystem avsevärt jämfört med tidigare år, och har prioriterat detta. Teamledarna har gått på utbildningar som förmedlats till resten av personal. På så sätt har vi lyckats kompetenshöja hela personalgruppen något på ett kostnadseffektivt sätt.

Gnistan: Under året utvecklades vårt samarbete med Emmaus, vi har startat en second hand butik i deras regi. Då brukargruppen blivit större, med brukare som kräver mer stöd, har vi delat upp gruppen i flera arbetsstationer. Varav två grupper sköter sortering och butik och en grupp har hand om utarbetet.

Spira: Nyöppnad daglig verksamhet from 1 mars. Här verkställs både LSS och i viss mån SOL beslut. Totalt har 9 beslut varit verkställda under året, under olika perioder. I dagsläget går 6 brukare på Spira.

Timmertjärnsvägen: Nyöppnad servicebostad from januari. Totalt har 5 nya boedebeslut verkställts i boendet.

I september började en ny enhetschef och verksamheten delades upp på tre chefer istället för två. Socialpedagog togs därför bort och medel omfördelades till enhetschef.

Sammanfattningsvis har LSS ställts inför nya utmaningar under 2016, då många brukare har omfattande och stora behov inom flera områden som psykiatri och missbruk. Detta ställer stora krav på samverkan mellan IFO/psykiatri och LSS och gränsdragningsproblematik kan finnas.

LSS Assistens och övriga insatser

1 beslut SFB finns där assistansbolag ansökt om utökad tid för Brukaren hos FK. Avslag gavs med ersättning SFB tom 160831, överklagan är inlämnad från assistansbolaget. Brukaren har för att få hjälp till sina behov haft beslut om personlig assistans enligt LSS sedan dess. Överklagan finns nu hos Förvaltningsrätten.

Kontaktperson: Vid årets ingång 2016 fanns 19 beslut om kontaktperson. 3 beslut har avslutats under året och 1 nytt har tillkommit, vid årets slut finns 17 beslut verkställda.

Det har varit kontaktpersoner som valt att säga upp sitt uppdrag på grund av personliga omständigheter under året, rekryteringen har fungerat men med vissa svårigheter.

Korttidsvistelse: Förändring har skett under 2016 från att det varit 6 beslut om korttidsvistelse om sammanlagt 248 dygn.

Sammanställt verkställs korttidsvistelse nu med 263 dygn/år.

Korttidstillsyn (FSO): Nya beslut har tillkommit under 2016 för två Brukare med omfattande behov.

Verkställighet finns som tidigare för en Brukare med förändring från efter skola vardagar och vid lov till nu endast fredag em och under lov. Ytterligare 1 beslut fanns men har avslutats.

EDSHUS AB

Vakanserna i bolagets bestånd är fortsatt mycket låg, detta beroende till viss del på att det kommit en stor del nyanlända till kommunen samt att företaget Sykes höga personalbemanning där Edshus hyrt in studentmoduler för att möta deras behov. I övrigt har Utsikten utökat sin förhyrning på området Toppen med ytterligare ett hus som hyresgästanpassades under året. Före detta förskolan vid Äng övergick till HVB-hem i början av 2016. Den 14 december tog Kommunfullmäktige beslut om att överlåta fastigheterna Edsgärdet och Hagalid till bolaget.

Resultatet för Edshus 2016 var +2,2 mkr.

3.2 PERSONAL- OCH HÄLSOBOKSLUT

Anställda

Med anställda avses i detta avsnitt antalet tillsvidareanställda och visstidsanställda. Vi utgår ifrån fysiska personer och om en person har fler anställningar inom kommunen, så räknas personen bara en gång. Timavlönade och uppdragstagare är exkluderade.

Antalet anställda i nov 2016 var 649 personer fördelat enligt följande:

Tillsvidareanställningar: 517

Visstidsanställningar: 132

Jämfört med föregående år så är det en ökning med 24 tillsvidareanställda personer. Framst är det verksamheten Ensamkommande flyktingbarn (AMI) som ökat med 12 tillsvidareanställda jämfört med samma mätmånad 2015.

Antalet visstidsanställda har ökat med 35 personer i kommunen. Framför allt är det på skolorna i kommunen som antalet visstidsanställda ökat (42 stycken november 2015 jämfört med 91 stycken november 2016). Detta beror på att det är och har varit svårt att rekrytera behöriga lärare.

Av de anställda var 498 kvinnor (76,7%) och 151 män (23,3%).

Sysselsättningsgrad

62,7 % av kommunens tillsvidare- och visstidsanställd personal arbetar heltid, vilket är en ökning med 0,5 procentenheter jämfört med föregående år.

Nerbrutet per kön är motsvarande procentsats 57,5 % bland kvinnor (en ökning med 2,0 procentenheter jämfört med helårsbokslutet 2015) respektive 82,4 % bland männen (en minskning med 3,3 procentenheter jämfört med helårsbokslutet 2015).

För Socialförvaltningen är andelen heltidsanställda 28,8%. Detta är en minskning med 0,7 procentenheter jämfört med föregående år.

Åldersstruktur

Medelålder för kommunens tillsvidare- och visstidsanställda är:

Kvinnor: 46 år (48 år vid samma mätmånad 2015)

Män: 46 år (47 år vid samma mätmånad 2015)

Av de tillsvidareanställda är ca 17,4 % 60 år eller äldre (en minskning med 0,2 procentenheter jämfört med helårsbokslutet 2015) och 33,1 % befinner sig i åldersspannet 50-59 år (en minskning med 1,6 procentenheter jämfört med helårsbokslutet 2015).

Under 2016 har 19 personer gått i ålderspension.

Personalomkostnader

De totala lönekostnaderna för 2016 uppgår till 203,7 mkr exklusive sociala avgifter.

Medellönen var 27 383 kronor i november 2016 (en ökning med 619 kr/mån).

VERKSAMHETSUTVECKLING

Ledarskap & Kompetensutveckling

Kommunledningen har under året regelbundet samlat kommunens chefer för att lyfta aktuella frågor stor tonvikt har under hösten legat på ”Förändringsresan” inom ramen för Långsiktigt hållbar ekonomi och verksamhet, samt behovsinventering kopplat till kommunledningens stödfunktioner. Under 2016 genomfördes Dals-Eds studien där analysarbete och rapportering återstår samt arbetet påföljande process kring kultur och värderingar. Detta arbete bedrivs inom ramen för kommunens utvecklingsarbete.

Arbetsmiljö & Företagshälsovård Den totala sjukfrånvaron är oförändrad jämfört med samma mätmånad föregående år. 48,5% av all sjukfrånvaro var 60 dagar eller längre.

Dals-Eds kommun erbjuder sin anställda friskvård, där den anställda väljer mellan friskvårdstimme eller friskvårdsbidrag. Denna friskvårdssatsning återinfördes 1 september 2014.

Avonova/Kinnekullehälsan, som varit leverantör av företagshälsovård för kommunen 2016, har under året bl a anlåtits till lagstadgade hälsoundersökningar, samtalsstöd, handledning, arbetsmiljökartläggning samt insatser kring hälsa och rehabilitering. Under hösten 2016 har ny upphandling genomförts, den resulterade i en ny leverantör från 1 januari 2017. Den nya leverantören är Säfflehälsan AB.

Antalet anmälda arbetsskador minskade under 2016 från 12 till 10. Tillbudsansmälningarna har ökat från 116 till 180. Av tillbuden är 159 rapporter om hot och våld, varav 128 härrör från ett och samma boende. Det är Socialförvaltningen och FOKUS-förvaltningen som tillsammans står för merparten av tillbuden. Den vanligaste anmälningsorsaken är konsekvenser av orolighet och aggressivitet hos brukare och elever.

Under 2016 genomfördes en medarbetarundersökning med utgångspunkt i SKL's *Hållbart medarbetarengagemang* (HME). Undersökningen genomfördes under november och december och enligt tidsplanen ska arbetet gå vidare under våren 2017 med rapportsammanställning, analys och handlingsplaner inom verksamheterna och förvaltningarna. Resultatet anges i ett HME-index samt tre delindex. HME-index för Dals-Eds kommun totalt var för 2016; 81 vilket står sig bra i jämförelse med rikssnitt på 79. Resultat och jämförelse för delindex inom områdena motivation, ledarskap och styrning återfinns i tabell nedan.

Personalstatistisk, helårsredovisning

Anställda	Nov 2016	Nov 2015	Nov 2014
Antal tillsvidareanställningar	517	493	487
- Varav kvinnor (%)	79,1%	80,3%	78,4%
- Varav män (%)	20,9%	19,7%	21,6%
Antal visstidsanställningar (exkl. timavlönade)	132	97	73
Total antal anställda	649	590	560
Sysselsättningsgrad			
Heltidanställda i % av samtliga anställda (exkl. timavlönade)	62,7%	62,2%	61 %
- För kvinnor (%)	57,5%	55,5%	52,6%
- För män (%)	82,4%	85,7%	90,9%

Sjukfrånvaro	2016	2015	2014
Total sjukfrånvaro (%)	6,1%	6,1%	6,2 %
- Varav sjukfrånvaro 60 dgr eller mer	48,5%	50,2%	49,2 %
Total sjukfrånvaro per kön			
Kvinnor (%)	6,7%	6,5%	6,7 %
Män (%)	4,6%	5,0%	4,8 %
Total sjukfrånvaro per åldergrupp			
Under 29 år (%)	2,4%	2,4%	2,6 %
30 – 49 år (%)	5,9%	5,9%	6,7 %
Över 50 år (%)	7,3%	7,1%	6,5 %
HME	2016	Riksnitt 2016*	
HME-index	81	79 (73-84)	
Del-index; Motivation	83	80 (74-88)	
Del-index; Ledarskap	82	78 (70-84)	
Del-index; Styrning	79	79 (73-85)	

*) Svartsintervall Riket anges inom parentes

3.3 FINANSIELL ANALYS

Dals-Eds kommun redovisade 2016 ett resultat på 8,7 mkr, vilket jämfört med 2015 var en förbättring med 8 mkr. Kommunens ekonomiska resultat har varierat ganska stort de senaste åren till följd av dels kommunala beslut om att amortera delar av pensionsskulden men också till följd av återbetalningar av AFA-försäkringen som skett i omgångar. Exkluderas de jämförelsestörande engångsposterna ligger resultatet mellan 3,1-9,4 mkr under de tre senaste åren.

Dals-Eds kommuns samlade investeringsvolym under 2016 uppgick till 35 mkr, vilket var en ökning med 8 mkr eller 30 % jämfört med 2015 samt en ökning med 16,5 mkr eller 89 % jämfört med 2014. Ökningen beror till största delen på ombyggnation av skolor, exploatering av tomter samt diverse fastighetsinvesteringar. Utöver det så finns ett stort behov av reinvesteringsbehov i kommunens anläggningar.

Självfinansieringsgraden av investeringarna uppgick 2016, efter avdrag för investeringsinkomster, till 61 %, vilket var en förbättring jämfört med 2015 men en försämring jämfört med 2014 då självfinansieringsgraden uppgick till 48 % respektive 92 %. Detta innebär att investeringarna under perioden har finansierats med likvida medel samt extern upplåning. Detta har försvagat kommunens finansiella handlingsberedskap inför framtiden.

Både kassalikviditeten och soliditeten exklusive pensionsskulden har minskat något under perioden, dock har soliditeten inklusive pensionsskulden ökat markant under samma period.

MÅL FÖR GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING

Dals-Eds kommun har beslutat i sina "Riktlinjer för god ekonomisk hushållning" att god ekonomisk hushållning innebär att såväl kommunens finansiella som verksamhetsmässiga mål uppnås, att verksamheten bedrivs långsiktigt, ändamålsmässigt och effektivt och att ekonomiska aktiviteter sker i enlighet med lagar, regler och etablerade normer.

De finansiella- samt verksamhetsmässiga målen beslutas i samband med att Kommunfullmäktige tar det årliga Budget- och måldokumentet. Avstämningen av de finansiella målen görs på de kommande sidorna i den finansiella analysen. De kommenteras även i nästa avsnitt i årsredovisningen som utförligt beskriver de tre lagstadgade kraven; god ekonomisk hushållning, balanskrav och resultatutjämningsreserv. Avstämningen av kommunens övergripande mål görs i avsnittet därefter.

RESULTAT OCH KAPACITET

Årets resultat och jämförelsestörande poster

	2014	2015	2016
Årets resultat (mkr)	3,8	0,7	8,7
Årets resultat exkl. jämförelsestörande poster (mkr)	3,1	9,4	8,3
Årets resultat / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag (%)	1,5	0,3	3,0
Årets resultat exkl. jämförelsestörande poster / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag (%)	1,3	3,5	2,9

Dals-Eds kommun förbättrade under perioden årets resultat från 3,8 mkr under 2014 till 8,7 mkr under 2016. Relateras kommunens resultat till skatteintäkter, kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag redovisade kommunen under 2016 ett resultat på 3,0 %. Under 2014 och 2015 uppgick motsvarande resultat till 1,5 % respektive 0,3 %.

Under 2015 redovisade dock Dals-Eds kommun ett antal jämförelsestörande poster. Under 2015 var det engångskostnader beroende på engångsinlösen av delar av pensionsskulden samt engångsintäkt avseende återbetalning av inbetald premie till AFA-försäkring för år 2004. Utöver detta så uppstod realisationsvinster vid fastighetsförsäljningar under åren 2014 och 2015.

Exkluderas dessa jämförelsestörande poster uppgick årets resultat under 2014 till 1,3 % av skatteintäkterna. Under 2015 förbättrades det till 3,5 % och 2016 var motsvarande nivå 2,9 %. Det innebär att det löpande driftresultatet för kommunen exklusive jämförelsestörande engångsposter låg på i snitt 2,6 % under perioden.

Ett av Dals-Eds kommuns finansiella mål för god ekonomisk hushållning är att resultatet ska uppgå till minst 2 % av skatteintäkterna. Ett sådant resultat ger utrymme för att över en längre tid självfinansiera större delen av en normal investeringsvolym i kommunen. Det innebär att kommunens kort- och långsiktiga finansiella handlingsutrymme, i form av likviditet och soliditet behålls. Under den senaste treårsperioden har Dals-Eds kommun redovisat ett genomsnitt på 2,6 % exklusive jämförelsestörande poster. Årets resultat under 2016 uppgick till 2,9 % av skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag. Det innebär att kommunen uppfyllde resultatmålet för den rullande treårsperioden.

Nettokostnadsandel

%	2014	2015	2016
Verksamhetens intäkter och kostnader (netto)	92,4	94,4	91,5
Planenliga avskrivningar	5,0	4,5	4,8
Nettokostnadsandel exkl. jämförelsestörande poster och finansnetto	97,7	95,6	96,4
Finansnetto	1,1	0,9	0,6
Nettokostnadsandel exkl. jämförelsestörande poster	98,8	96,5	97,0
Jämförelsestörande engångsposter	-0,3	3,2	-0,1
Nettokostnadsandel i relation till skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag	98,5	99,7	96,9

En grundläggande förutsättning för att uppnå och vidmakthålla en god ekonomisk hushållning är att balansen mellan löpande intäkter och kostnader är god. Ett djuplodande mått på denna balans är nettokostnadsandelen, som innebär att samtliga löpande kostnader inklusive finansnetto relateras till skatteintäkter samt statsbidrag och utjämning. Redovisas en nettokostnadsandel under 100 % har kommunen positiv balans mellan löpande kostnader och intäkter. En nettokostnadsandel på 97-98 % kan betraktas som god ekonomisk hushållning för Dals-Eds kommun. Sett över en längre tidsperiod, klarar då kommunen av att finansiera ersättningsinvesteringar och nyinvesteringar.

När Dals-Eds kommuns nettokostnadsandel analyseras, framgår det att nettot av verksamhetens intäkter och kostnader under 2016 tog i anspråk 91,5 % av skatteintäkterna, vilket är en minskning med 2,9 procentenheter jämfört med 2015.

Vidare tog avskrivningarna i anspråk 4,8 %, vilket var 0,3 procentenheter högre än föregående år. Avskrivningarna är kommunens periodiserade kostnader för investeringar.

Finansnettot uppgick till 0,6 %, vilket innebär att de finansiella kostnaderna var större än de finansiella intäkterna under 2016. Förklaringen till detta är att kommunen har lån för tidigare gjorda investeringar samtidigt som kommunen ej har några finansiella placeringar som ger finansiella intäkter i form av avkastning.

Detta innebär att kommunens nettokostnader och finansnetto tog i anspråk 97,0 % av skatteintäkterna, vilket var en försämring med 0,5 procentenheter jämfört med 2015.

Som tidigare nämnts har kommunen under 2015 haft några jämförelsestörande poster som har påverkat resultatet både positivt och negativt. Som andel av skatteintäkterna uppgick de till -0,1 % under 2016, 3,2 % under 2015 och -0,3 under 2014.

Totalt uppgick nettokostnadsandelen till 96,9 % under 2016, vilket innebar att kommunens intäkter var större än kommunens kostnader. Det var en förbättring jämfört med både 2015 och 2014.

Årets investeringar

	2014	2015	2016
Investeringsvolym brutto (mkr)	18,5	28,5	40,0
Investeringsvolym efter avdrag för investeringsinkomster (mkr)	18,1	27,0	35,3
Investeringsvolym / skatteintäkter (%)	7,1	10,0	13,8

Dals-Eds kommuns samlade investeringsvolym under 2016 uppgick till 40 mkr, vilket var en ökning med 11,5 mkr eller 40 % jämfört med 2015, samt en ökning med 21,5 mkr eller 162 % jämfört med 2014.

Ökningen beror i huvudsak på att ny förskola har byggts under perioden samtidigt som exploatering av nya tomter genomförts samt att ombyggnation av skolor påbörjats. Utöver detta så finns ett stort behov av reinvesteringsbehov i kommunens anläggningar och en total ombyggnation av kommunens äldreboende.

Efter avdrag för årets investeringsinkomster uppgick investeringarna netto till 35,3 mkr, vilket var 8,3 mkr högre än under 2015.

Cirka 44 % av kommunens investeringar exklusive investeringsinkomster gjordes i förskola och skola. Knappt 16 % lades på exploatering av tomter. Investeringar i VA-verksamhet omfattade 4 % och investeringar i vård- och omsorg cirka 13 %. Övriga investeringar uppgick till knappt 7 %.

Självfinansieringsgraden av investeringar

%	2014	2015	2016
Självfinansieringsgraden av nettoinvesteringar	92	48	61

Självfinansieringsgraden av investeringarna mäter hur stor andel av investeringarna som kan finansieras med årets resultat plus avskrivningar. 100 % innebär att kommunen kan självfinansiera samtliga investeringar som är genomförda under året, vilket i sin tur innebär att kommunen inte behöver låna till investeringarna och att kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme stärks. Med nettoinvesteringar avses anskaffning av immateriella och materiella anläggningstillgångar med avdrag för investeringsinkomster.

Med självfinansieringsgrad avses skatteintäkter och eventuella försäljningsinkomster som kommunen har erhållit vid försäljning av materiella anläggningstillgångar. Dessa har sedan ställts i relation till nettoinvesteringar.

Självfinansieringsgraden av investeringarna efter avdrag för investeringsinkomster uppgick 2016 till 61 %. Detta innebär att investeringarna inte fullt ut under året kunde finansieras med skatteintäkter och investeringsinkomster, utan fick finansieras med försäljningsinkomster och minskad likviditet, samtidigt som ett nytt lån togs upp under året avseende tidigare investeringar gjorda inom externfinansierade verksamheter för att finansiera skolombyggnationerna.

Kommunen har som mål att investeringar i skattefinansierad verksamhet ska finansieras med egna medel samt att lånefinansiering av investeringar endast ska vara möjligt i affärsdrivande verksamheter.

Kommunens självfinansieringsgrad av investeringarna uppgick till 67 % i genomsnitt per år under de tre senaste åren inklusive upplåning i affärsdrivande verksamheter. Målet uppfylldes därmed under perioden.

RISK - KONTROLL

Likviditet ur ett riskperspektiv

%	2014	2015	2016
Kassalikviditet	80	72	57

Kassalikviditeten är ett mått på kommunens kortsiktiga betalningsberedskap. En oförändrad eller ökande kassalikviditet i kombination med en oförändrad eller förbättrad soliditet är ett tecken på att kommunens totala finansiella handlingsutrymme har stärkts.

Kassalikviditeten uppgick vid årsskiftet 2016 till 57 %, vilket ska jämföras med 72 % under 2015. Dals-Eds kommun har en likviditet som, utifrån ett kort och medellångt finansiellt perspektiv, innebär att kommunen inte behöver vidta drastiska åtgärder för att möta finansiella betalningstoppar.

mkr	2014	2015	2016
Extern låneskuld	96,6	102,4	127,6
Kortfristig del	-4,4	-8,1	-4,4

Kommunens externa låneskuld uppgick vid årsskiftet 2016 till 127,6 mkr, vilket var en ökning med 25,2 mkr jämfört med årsskiftet 2015. Ökningen beror på nyupplåning avseende tidigare gjorda investeringar inom externfinansierade verksamheter som kommer att finansiera

skolombyggnationerna, utöver detta har planenlig amortering skett.

Kommunens externa låneskuld hade en genomsnittlig räntebindningstid på 3 år per 31 december 2016.

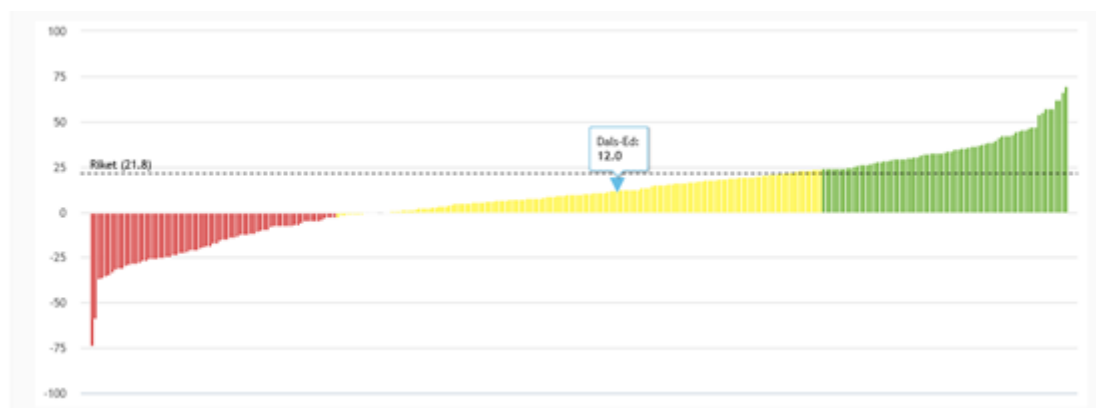
Soliditet

%	2014	2015	2016	Snitt i riket 2015
Soliditet enligt balansräkningen	48	45	42	46
Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt	9	12	13	22

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Det visar i vilken utsträckning kommunens tillgångar har finansierats med eget kapital respektive skulder. Ett viktigt kriterium för god ekonomisk hushållning är att soliditeten över en längre period inte försvagas utan behålls eller utvecklas i positiv riktning. En förbättrad soliditet innebär att kommunen minskar sin skuldsättningsgrad och därigenom ökar sitt finansiella handlingsutrymme inför framtiden.

Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt förbättrades mellan 2014 och 2016 med 4 procentenheter från 9 % till 13 %. Det förklaras genom att kommunen dels har klarat att finansiera stor del av sina investeringar med skatteintäkter och dels att kommunen under perioden har amorterat en betydande del av pensionskulden.

Genomsnittet för ovanstående soliditetsmått ligger bland Sveriges kommuner på cirka 22 %. Nedan visas en bild på hur Dals-Eds kommun ligger i jämförelse med övriga kommuner i riket.

Kommunfullmäktige har i de finansiella målen för 2016 angett att kommunens soliditet enligt balansräkningen långsiktigt ska överstiga 50 %. Under planperioden 2016-2018 ska soliditeten ökas och överstiga 47 %.

Soliditeten försämrades något under 2016 jämfört med 2015. Detta beroende på kommunens ökande behov av verksamhetsfastigheter i form av nya förskolor samt behov av ombyggnation av befintliga skolor. Detta har föranlett att Kommunfullmäktige beslutat att kortsiktigt göra avsteg från sina finansiella mål och besluta om viss upplåning i investeringar inom skattefinansierade verksamheter.

Kommunalskatt

%	2014	2015	2016	Genomsnittlig skattesats i länet 2016
Kommunen	23,21	23,21	23,21	21,63
Regionen/Landstinget	11,13	11,48	11,48	
Kyrkan				
- varav kyrkoavgift	1,27	1,25	1,63	
- varav begravningsavgift	0,48	0,50	0,25	
Summa, ej kyrkoavgift	34,82	35,19	34,94	
Summa inkl kyrkoavgift	36,09	36,44	36,56	

År 2016 uppgick Dals-Eds kommuns skattesats till 23,21 %. Skattesatsen har varit oförändrad de fem senaste åren. Inför 2012 skedde en skatteväxling med Regionen/Landstinget om 43 öre då ansvaret för kollektivtrafiken flyttades.

I de 49 kommunerna i Västra Götalands län varierade kommunernas skattesatser under 2016 mellan 19,96 % i Partille till 23,63 % i Munkedal. Den genomsnittliga skattesatsen i länet uppgick under 2016 till 21,63 %.

Pensionsförpliktelser

mkr	2014	2015	2016
Avsatt till pensioner inklusive löneskatt	5,8	6,7	6,7
Pensionsförpliktelser inklusive löneskatt som redovisas som ansvarsförbindelse	129,0	115,9	114,0
Summa pensionsförpliktelser	134,8	122,6	120,7

mkr	2014	2015	2016
Pensioner återlån ingående balans	11,8	11,8	0,1
Pensioner återlån 2014	0,0		
Pensioner återlån 2015		0,0	
Pensioner inlösen 2015		-11,7	
Pensioner återlån 2016			0,0
Summa öronmärkning eget kapital	11,8	0,1	0,1

Ur risksynpunkt är kommunens pensionsförpliktelser viktiga att beakta, eftersom skulden ska finansieras de kommande 50 åren. Det totala pensionsåtagandet uppgick vid årets slut till 120,7 mkr. Av dessa redovisas 6,7 mkr i balansräkningen som en avsättning och 114 mkr återfinns utanför balansräkningen som en ansvarsförbindelse. Den avser pensioner intjänade till och med 1997.

Den del av pensionsåtagandet som utgör ansvarsförbindelse är ofinansierad, då den återfinns utanför balansräkningen. År 2006 gjordes en inlösen på delar av ansvarsförbindelsen med 7,5 mkr inklusive löneskatt och därefter har sammanlagt 11,8 mkr av det egna kapitalet öronmärkts för ändamålet och återlånats i verksamheten. Under 2015 har ytterligare en inlösen på delar av ansvarsförbindelsen gjorts med 11,7 mkr inklusive löneskatt.

Syftet med dessa inbetalningar är att minska de negativa effekterna som uppstår när stora

utbetalningar av ansvarsförbindelsen kommer att göras i framtiden.

Kommunens borgensåtaganden

Ändamål (mkr)	2014	2015	2016
Egna bolag	122,7	156,5	153,7
Småhus	0,2	0,1	0,1
Föreningar	0,8	0,7	2,3
Övrigt	2,8	4,3	4,3
Totala borgensåtaganden	126,5	161,6	160,4

Kommunen tecknar i vissa fall borgen för lån till det kommunala bolaget, men även för andra externa verksamheter.

Kommunens samlade borgensåtagande för lån uppgick 2016 till 160,4 mkr, vilket var en minskning med 1,2 mkr i förhållande till 2015 men en ökning med 33,9 mkr i förhållande till 2014. Ökningen mellan 2014 och 2015 kan till största del härledas till det egna kommunala bolaget och beror på att bolaget under 2015 och 2016 byggt 24 nya lägenheter vid området Timmertjärn.

Dals-Eds kommun har inte infriat några borgensåtaganden under 2016 och det finns inga indikationer på att så skulle behöva ske inom de kommande åren. Då nästan 96 % av den totala borgensförbindelsen utgörs av borgen gentemot Edshus AB, är den generella bedömningen, att risken är låg då bolagets verksamhet omfattas av att äga och förvalta fastigheter. I fastigheter finns ofta stora dolda värden, vilka ofta försvarar ytterligare lån. Vakansgraden är låg.

Utfall i förhållande till budget

mkr	2014	2015	2016
Avvikelse nämnder	-1,0	7,6	-0,5
Avvikelse årets resultat	-1,2	-1,0	4,8

Jämfört med budget redovisade kommunen ett överskott på 4,8 mkr, då kommunen för 2016 budgeterade ett resultat på 3,9 mkr. Av de 4,8 mkr utgjordes 2,4 mkr i extra statsbidrag för ökat bostadsbyggande samt ett positivt netto under finansverksamheten.

Budgetavvikelsen för kommunens nämnder var -0,5 mkr. Om man bortser från stora engångskostnader i samband med övergången till komponentredovisning avseende kommunens anläggningstillgångar kan det konstateras att samtliga nämnder höll sina budgetramar under 2016. Socialnämndens budgetavvikelse uppgick till 1,0 mkr, FOKUS- samt plan- och byggnadsnämnden redovisade båda en budgetavvikelse på 0,1 mkr. Gällande kommunstyrelsens administrativa del så blev utfallet 3,7 mkr jämfört med budget, kommunstyrelsens teknik och serviceförvaltning redovisade ett underskott mot budget på 5,6 mkr varav 5,1 mkr av detta avser dels effekten av övergången till komponentredovisning samt dels utrangering av komponenter i samband med ombyggnationerna av skolorna, båda dessa delar är engångskostnader och därigenom inte av bestående karaktär.

Prognosavvikelser

Jämfört med augusti respektive år (%)	2014	2015	2016
Avvikelse nämnder	3,3	2,5	0,3
Avvikelse årets resultat	2,9	0,9	2,2

Ovanstående jämförelser visar avvikelsen från den prognos som gjordes i augusti respektive år i samband med delårsbokslutet. Avvikelserna ställs sedan i relation till verksamhetens nettokostnad för helåret och visas i procent. Observera att avvikelserna kan både innebära att utfallet blivit bättre eller sämre än prognos.

En god prognossäkerhet innebär att kommunen har goda förutsättningar att anpassa sig till förändrade förutsättningar under året. En prognosavvikelse under 1 % av kostnadsomslutningen innebär en god prognossäkerhet. Budgetföljsamhet är ett annat mått på kommunens finansiella kontroll. Budgetavvikelsen bör ligga så nära noll som möjligt.

Prognoserna över kommunens ekonomi har varit relativt stabila under 2016 men vi ser fortfarande en tendens inom vissa verksamheter att lämna för negativa prognoser under året jämfört med det faktiska utfallet vid årets slut. Prognossäkerheten behöver därför förbättras ytterligare framöver så att den fyller sitt syfte fullt ut. I prognosavvikelsen ingår dock även det extra statsbidrag för bostadsbyggande om 2,4 mkr som beviljades och betalades ut i slutet av året samt att det extra statsbidrag med anledning av flyktingmottagandet som betalades ut i december 2015 och som avsåg åren 2015-2016 ej nyttjades fullt ut. Det sistnämnda redovisade ett överskott motsvarande 1,8 mkr.

AVSLUTANDE KOMMENTAR

Årets resultat innebar att kommunens ekonomiska marginal förbättrades under året. Kommunens resultatnivå uppfyller det finansiella resultatmålet på 2 %, vilket ger en bra grund för framtiden. Ytterligare beskrivning och analys av de finansiella målen och god ekonomisk hushållning sker i nästa avsnitt.

De närmaste åren förväntas dock bli finansiellt tuffa för Dals-Eds kommun, eftersom kommunen liksom många andra kommuner, står inför utmaningar som ökade investeringar och stegrade behov hänförliga till befolkningsförändringar. Detta innebär att kostnaderna för kommunala tjänster kommer att öka betydligt snabbare än tidigare.

En utmaning blir hur mycket av investeringarna som ska finansieras via skatteintäkter respektive främmande kapital i form av lån. Detta kan i sin tur påverka utrymmet för att finansiera kommunens löpande drift i form av löner, lokaler m.m.

För att klara dessa utmaningar uppdrog Kommunfullmäktige till kommunstyrelsen i augusti 2015 att arbeta med en plan för en långsiktigt hållbar budget. Kommunledningen har sedan dess arbetat med förberedande analyser och förankring med första-linjens chefer och ledande politiker och tagit fram en plan/strategi för uppdragets genomförande.

De inledande analyserna, som genomfördes med hjälp av SKL under vintern 2015-2016, genomlyste kommunens ekonomi samt styrning & ledning, för att klargöra nuläge och utvecklingsmöjligheter. Den ekonomiska analysen omfattade åren 2016-2021 och pekar mot ökande underskott på flera miljoner vid oförändrad verksamhet. Analysen av styrning & ledning, Kommunkompassen, påvisade flera styrkor, men även förbättringsbehov. För att angripa dessa behöver förvaltningen arbeta mer strukturerat med verksamhetsutveckling utifrån analys och utvärdering av effekter och prestationer, samt med högre delaktighet från medarbetare och invånare/brukare, vilket i sin tur kräver förbättrat kommunikations- och ledarskapsstöd.

Ytterligare tre undersökningar har genomförts. Först Dals-Edsstudien avseende befintlig kultur och önskade värderingar hos invånare, politiker och anställda i kommunen, vilken visar på angelägna behov av fortsatt värdegrundsarbete. Därefter SCB's Medborgarundersökning, som mäter invånarnas uppfattning om kommunen som en plats att bo och leva i, kommunens verksamheter samt möjligheter till inflytande. Den analysen är inte klar men det som hittills visats stärker tidigare slutsatser, att det finns ett antal förbättringsbehov. I slutet av året genomfördes medarbetarenkäten, Hållbart Medarbetarengagemang, vilken mäter medarbetarnas motivation och uppfattning om styrning och ledarskap. Analysen av denna sker stegvis under våren 2017.

Slutsatserna från förarbetet är att kommunen nu ska inleda ett kommunövergripande förändringsarbete, med syfte att stärka och anpassa organisationens struktur och kultur, för att bättre kunna ta sig an framtidens utmaningar. Huvudstrategin är att arbeta konsekvent med systematisk kvalitets- och verksamhetsutveckling, som utgår från verksamhetens resultat, det vill säga prestationer samt effekter för invånare, brukare, övriga kunder och medarbetare. Metoden kallas resultatstyrning, ett komplement till rådande målstyrning. Endast genom att kvalitetssäkra att verksamheten är långsiktigt hållbar kan vi trygga en långsiktigt hållbar ekonomi.

För att lyckas behöver hela organisationen engageras. Kommunens viktigaste strategi för att skapa engagemang är att stärka ledarskapet och arbeta med värderingsstyrning, med syfte att varje medarbetare ska förstå och ta sitt ansvar för verksamhetens kvalitet och service, samt för en god arbetsmiljö och en hållbar ekonomi. Enhetscheferna är nyckelpersoner i det arbetet, för att skapa delaktighet och ansvarstagande inom den egna verksamheten. Kommunstyrelsens administrativa stödfunktioner och strateger är nyckelpersoner för att stödja ledningens och enhetschefernas utvecklingsarbete och för att samordna huvudstrategins olika utvecklingsspår.

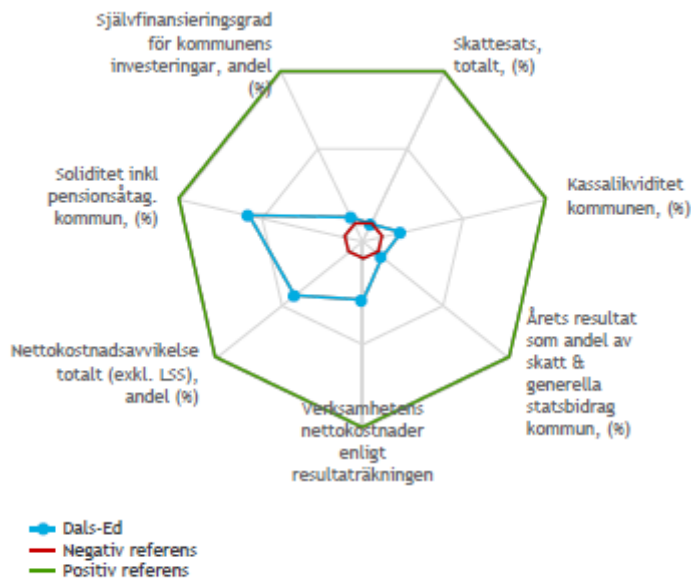
Bedömningen är att det kommer att krävas en större omställning i vårt sätt att styra, leda och bedriva verksamheten, vilket i sin tur ställer krav på en långsiktig förändringsprocess. Första etappen är 2017-2018, varefter utvärdering kommer att ske inför fortsatt arbete år 2019-2021.

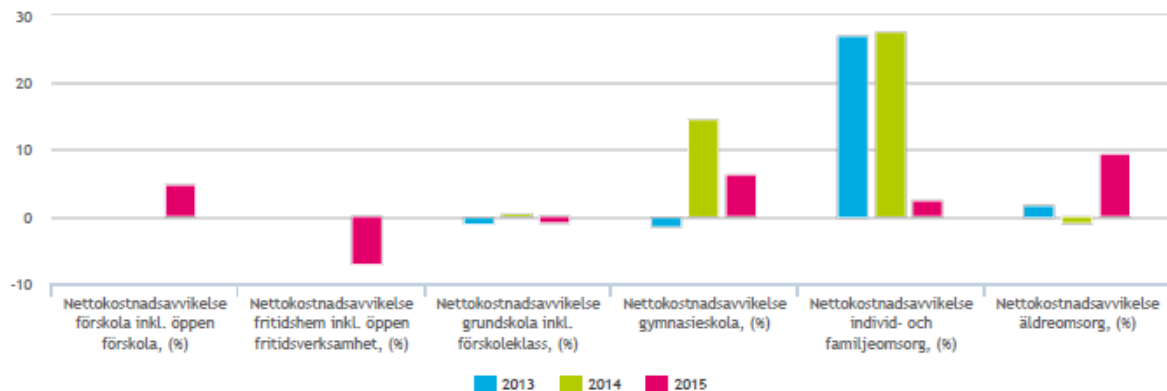
3.4 FINANSIELLA NYCKELTAL

%	Bokslut 2014	Bokslut 2015	Bokslut 2016	Budget 2017
RESULTAT - KAPACITET				
Skatteintäktsutveckling	6,4	5,7	7,4	1,3
Nettokostnadsutveckling exkl. jämförelsestörande poster	6,2	3,5	4,8	3,0
Nettokostnadsandel	98,5	99,7	96,9	98,9
- Verksamhetens intäkter och kostnader (netto)	92,7	91,1	91,6	93,3
- Planenliga avskrivningar	5,0	4,5	4,8	4,7
- Finansnetto	1,1	0,9	0,6	0,9
- Jämförelsestörande engångsposter	-0,3	3,2	-0,1	0,0
Årets resultat exkl. jämförelsestörande poster/ skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag	1,3	3,5	2,9	1,1
Årets resultat / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag	1,5	0,3	3,0	1,1
Självfinansieringsgrad av årets nettoinvesteringar	92	48	61	40
Nettoinvesteringar / skatteintäkter	7,0	9,8	12,8	14,4
Soliditet enligt balansräkningen	48	45	42	42
Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser	9	12	13	13
Total skuld- och avsättningsgrad	52	55	58	59
varav avsättningsgrad	2	2	2	2
varav kortfristig skuldsättningsgrad	22	26	26	23
varav långfristig skuldsättningsgrad	28	27	30	34
Kommunal skattesats	23,21	23,21	23,21	23,21
RISK OCH KONTROLL				
Kassalikviditet	80	72	57	49

De finansiella nyckeltalen nedan speglar kommunens ekonomiska läge på kort och lång sikt. Spindeln visar kommunens läge i förhållande till de 10 % kommuner som har bäst (positiv referens) respektive 10 % sämst (negativ referens) resultat, för varje nyckeltal.

Nettokostnadsavvikelsen nedan jämför nettokostnaden med referenskostnaden ("statistiskt förväntad" kostnad). Resultat över 0 indikerar högt kostnadsläge, på grund av hög ambitionsnivå och/eller låg effektivitet. Från och med 2015 separeras förskola och fritidsverksamhet.

3.5 GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH BALANSKRAVSUTREDNING MED RESULTATUTJÄMNINGSRESERV

Kommuner har sedan år 1992 enligt kommunallagen haft krav på sig att verksamheten ska bedrivas enligt god ekonomisk hushållning. Under år 2000 tillkom även balanskravet och under 2013 infördes en möjlighet till resultatutjämningsreserver. Samtliga dessa lagstiftningskrav ska årligen följas upp i årsredovisningens förvaltningsberättelse.

Inledningsvis i detta avsnitt görs en analys av kommunens mål och riktlinjer för god ekonomisk hushållning som Kommunfullmäktige fastställde under 2013. I anslutning till detta genomförs avslutningsvis en balanskravsutredning och redovisning av resultatutjämningsreserven (RUR).

God ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning är ett lagstadgat krav som återfinns i 8:e kapitlet i kommunallagen. Kommunen ska upprätta riktlinjer för god ekonomisk hushållning. Vidare ska kommunen också ta fram finansiella och verksamhetsmässiga mål för god ekonomisk hushållning. Kommunen skall också besluta om man vill använda sig av en resultatutjämningsreserv.

Dals-Eds kommun har fattat beslut om "Riktlinjer för god ekonomisk hushållning och hantering av resultatutjämningsreserv" under 2013. Dals-Eds kommuns riktlinjer för god ekonomisk hushållning tar sin utgångspunkt i att varje generation ska bekosta den kommunala service som konsumeras och därigenom lämna över en kommun med ett oförändrat finansiellt handlingsutrymme till kommande generationer. För att kunna leva upp till detta, har kommunen beslutat om fyra finansiella mål. Dessa redovisas och följs i detta avsnitt. Uppföljningen av de verksamhetsmässiga målen för god ekonomisk hushållning återfinns under avsnittet "Kommunens övergripande mål"

1. Resultat: Resultatet ska uppgå till lägst 2 % i förhållande till skatter och generella statsbidrag

Kommunfullmäktige har valt att sätta målet till att resultatet ska uppgå till minst 2 % av skatteintäkterna för att kommunens skulder inte ska öka i framtiden och det finansiella handlingsutrymme både på kort och lång sikt inte ska försvagas eftersom ett sådant resultat ger utrymme för att över en längre tid självfinansiera större delen av en normal investeringsvolym i kommunen.

Underförstått är målet satt exklusive jämförelsestörande poster.

Kommunens resultat exklusive jämförelsestörande poster har under den senaste treårsperioden haft ett genomsnitt på 2,6 % och under 2016 uppgick resultatet till 2,9 %. Målet är därför uppfyllt under 2016.

2. Soliditet: Soliditeten ska långsiktigt överstiga 50 %. Under planperioden 2016-2018 ska soliditeten ökas och överstiga 47 %

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med skatteintäkter. Ett viktigt kriterium för god ekonomisk hushållning är att soliditeten över en längre period inte försvagas utan utvecklas i positiv riktning. Detta innebär då att kommunen blir mindre skuldsatt och ökar sitt finansiella handlingsutrymme inför framtiden.

Kommunfullmäktige har i sitt finansiella mål ansett att kommunens soliditet långsiktigt skall överstiga 50 % och att under planperioden 2015-2017 skall soliditeten överstiga 46 %.

Kommunens soliditet enligt balansräkningen har under de tre sista åren försvagats från 48 % till 42 %, däremot har kommunens soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser förstärkts under perioden från 7 % till 13 %. Kommunen budgeterade 2016 en soliditet enligt balansräkningen på 47 % och en soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser på 14 %.

Bedömningen är att soliditetsmålet inte kommer att uppfyllas under planperioden beroende på att kommunen aktivt tagit beslut kring investeringar och upplåning av dessa inom skattefinansierade verksamheter. Kommunstyrelsen föreslår därför Kommunfullmäktige att ändra det finansiella målet kring soliditeten inför 2018 så att det är realistiskt till den situation kommunen nu befinner sig.

3. Likviditet: Likviditeten ska minst uppgå till 5 mkr

Kommunfullmäktige har satt målet att likviditeten som ett genomsnitt över året minst ska uppgå till 5 mkr för att kommunen ska ha en kortsiktig betalningsberedskap.

Ett mera relevant mått är kassalikviditeten, detta kommer att föreslås förändras i kommande beslut om de finansiella målen inför 2018. En oförändrad eller ökande kassalikviditet i kombination med en oförändrad eller förbättrad soliditet är ett tecken på att kommunens totala finansiella handlingsutrymme har stärkts.

Likviditeten uppgick vid årsskiftet 2016 till 59 mkr samtidigt som kassalikviditeten uppgick till 57 %. En kassalikviditet under 100 % innebär att kortfristiga fordringar och likvida medel inte räcker till för att betala de kortfristiga skulderna.

Likviditetsmålet är dock uppfyllt för 2016.

4. Lån: Lånefinansiering av investeringar ska endast vara möjligt i affärsdrivande verksamheter (VA-, renhållningsverksamheterna, kommersiella fastigheter och vissa fastigheter med blandad verksamhet). I dessa fall skall amorteringstakten följa investeringens avskrivningsnivå samt den externa faktiska räntekostnaden belasta den affärsdrivande verksamheten.

Enligt VA-lagen får medel avsättas till en fond för framtida nyinvesteringar om vissa kriterier är uppfyllda. Gällande investeringar inom VA-verksamheten skall ett sådant förfarande användas i första hand.

Kommunfullmäktige har i det finansiella målet sagt att kommunen inte ska finansiera sina investeringar med externa lån utan dessa ska finansieras med skatteintäkter. Det innebär att självfinansieringsgraden ska vara 100 % inom de skattefinansierade verksamheterna. De investeringar som görs inom affärsdrivande verksamheter såsom VA-, renhållning, kommersiella fastigheter och exploatering kan finansieras med externa lån då dessa i slutändan finansieras via taxor och avgifter.

Självfinansieringsgraden av investeringarna mäter hur stor andel av investeringarna som kan finansieras med årets resultat före avskrivningar. 100 % innebär att kommunen kan självfinansiera samtliga investeringar som är genomförda under året, vilket i sin tur innebär att kommunen inte behöver låna till investeringarna och att kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme stärks.

Under 2016 hamnade självfinansieringsgraden på 61 %. Kommunens självfinansieringsgrad av investeringarna uppgick till 67 % i genomsnitt per år under de tre senaste åren.

Ett nytt lån har tagits upp under året och avser tidigare gjorda investeringar inom kommunens affärsdrivande verksamheter, likviditeten kommer dock att användas till de pågående skolbyggnadsprojekten. Målet är därför uppfyllt för 2016.

Sammanfattningsvis innebär det att kommunen kunde uppfylla tre av de fyra finansiella målen för god ekonomisk hushållning under 2016. Det fjärde finansiella målet som inte uppfylldes har dock föranletts av ett aktivt beslut om avvikelse från Kommunfullmäktige med anledning av de lokalbehov som finns i kommunen.

Balanskravsutredning och resultatutjämningsreserv

Balanskravet är ytterligare ett lagstadgat krav som kommunen måste uppfylla enligt kommunallagen. Det trädde i kraft år 2000 och utgör en undre gräns för vilket resultat som är tillåtet att budgetera och redovisa.

Balanskravet innebär i korthet att kommuner och landsting ska besluta om en budget där intäkterna överstiger kostnaderna. Om resultatet ändå blir negativt i bokslutet är huvudprincipen att underskottet ska kompenseras med motsvarande överskott inom tre år och att Kommunfullmäktige i en plan ska ange hur det ska ske. Det finns dock ett undantag från huvudprincipen. Kommunfullmäktige kan med hänvisning till synnerliga skäl besluta om att inte återställa hela eller delar av ett underskott. Dessa ska då tydligt specificeras i förvaltningsberättelsen i årsredovisningen.

Varje år ska det i förvaltningsberättelsen i årsredovisningen redovisas en balanskravsutredning. Den redovisas i tabell 1. Den inleds med att årets resultat, vilket reduceras eller tillförs med ett antal poster enligt lagsstiftningen. När det är gjort, får man fram "Årets resultat efter balanskravsutredning före avsättning till RUR".

Nästa steg i balanskravsutredningen utgörs av medel som förs till eller från resultatutjämningsreserven (RUR). Sedan 2013 är det möjligt för kommuner och landsting att tillämpa RUR och under vissa förutsättningar föra medel mellan olika år. Tanken är att överskott ska kunna reserveras i RUR under finansiellt goda tider, då skatteintäkterna ökar ordentligt. För att sedan användas för att täcka hela eller delar av underskott under svagare tider, då skatteintäkterna minskar eller endast måttligt ökar. RUR ska därigenom bidra med att skapa stabilare planeringsförutsättningar för kommuner och landsting. Den bakomliggande tanken är alltså att det rådande konjunkturläget inte ska påverka resurstilldelningen till verksamheterna i alltför hög utsträckning. Behovet av servicen som kommuner och landsting tillhandahåller minskar i regel inte i en lågkonjunktur, utan det kan snarare vara tvärtom för vissa delar av verksamheten. Dessutom framstår det inte som ändamålsenligt att behöva göra tillfälliga nerdragningar i verksamheten som sedan måste byggas upp igen när lågkonjunkturen är över.

Dals-Eds kommun har beslutat att använda sig av RUR. I enlighet med de krav som ställs i kommunallagens 8:e kapitel innehåller de av kommunen framtagna riktlinjerna för god ekonomisk hushållning även hanteringen av RUR.

Enligt Kommunfullmäktiges riktlinjer kan en reservering till RUR göras med högst det belopp, som motsvarar det lägsta av antingen den del av årets resultat eller den del av årets resultat efter balanskravsjusteringar, som överstiger 1 % av skatteintäkter samt statsbidrag och utjämningsbidrag. Det är i enlighet med lagens lägstanivå. Enligt Kommunfullmäktiges riktlinjer kan en disponering från RUR göras, för att helt eller delvis täcka ett balanskravsunderskott, när skatteunderlagsprognosen för ett enskilt år faller under det tioåriga genomsnittet för skatteunderlagets utveckling. Detta ger kommunen goda förutsättningar att vid behov genomföra ett omställningsarbete och/eller överbrygga en lågkonjunktur.

Tabell 1: 10-årigt snitt för skatteunderlagsutvecklingen

	2014	2015	2016
Årets skatteintäktsutveckling understiger 10-åriga snittet	Ja	Nej	Nej
Tioårigt snitt	3,9	3,9	4,0
Utfall för året	3,7	4,5	5,1

Kommunen redovisar ett årets resultat under 2016 på 8,7 mkr. Efter avdrag för realisationsvinster på -0,3 mkr uppgår årets resultat till 8,4 mkr.

I tabell 3 framgår att kommunen inte haft något balanskravsunderskott de senaste två åren. Det har för övrigt heller inte förekommit tidigare år.

Tabell 2: Balanskravsutredning 2013 - 2015

mkr	2014	2015	2016
Årets resultat enligt resultaträkningen	3,8	0,7	8,7
Avgår samtliga realisationsvinster	-0,7	-0,4	-0,3
Tillägg för vissa realisationsvinster enligt undantagsmöjligheter			
Tillägg för vissa realisationsförluster enligt undantagsmöjligheter			
Tillägg för orealiserade förluster i värdepapper			
Avgår återföring av orealiserade förluster i värdepapper			
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	3,1	0,3	8,4
Reservering till resultatutjämningsreserv (RUR)	-0,6		-5,5
Disponering från resultatutjämningsreserv (RUR)			
Balanskravsresultat	2,5	0,3	2,9

Tabell 3: Återställning av balanskravsunderskott

mkr	2014	2015	2016
Kvar att återställa från tidigare år (ingående värde)	0	0	0
Resultat efter justering av RUR	2,5	0,3	2,9
Kvar att återställa från tidigare år (utgående värde)	0	0	0

Tabell 4: RUR

mkr	2014	2015	2016
Ingående värde	8,6	9,2	9,2
Reservering till RUR	0,6	0,6	5,5
Disponering av RUR			
Utgående värde	9,2	9,2	14,7

Kommunen har mellan 2010 till 2015 reserverat 9,2 mkr till resultatutjämningsreserven. För år 2016 medger balanskravsresultatet att reservering kan ske med 5,5 mkr. Det innebär att resultatutjämningsreserven i sådana fall uppgår till 14,7 mkr år 2016.

3.6 KOMMUNENS ÖVERGRIPANDE MÅL

3.6.1 Dals-Ed - här jobbar vi för attraktivitet

Prioriteringar	Senaste kommentar
Förbättra möjligheterna att använda tåg för persontransporter (Invånarmål)	Besluten fattas på nationell och regional nivå. Kommunstyrelsen och dess tjänstemän arbetar kontinuerligt med de påverkansmöjligheter som finns i befintliga forum. Årets största framgång var beslutet om bidrag till Resecentrum.
Öka tillgången av bostadsalternativ som är attraktiva för flera målgrupper (Invånarmål)	Kommunen har tagit flera steg framåt under året för att nå måluppfyllelse. Nya tomter har anlagts, beslut har tagits om projektstart för ombyggnationen av kommunens äldreboende, planförberedelser har skett för att kunna förverkliga trygghetsboende och förberedelserna har inletts inför framtagande av ny översiktsplan,
Förbättra tillgången av digitala kommunikationsmöjligheter (Invånarmål)	Externt: IT-funktionen arbetar löpande för fortsatt fiberutbyggnad i kommunen, en grundförutsättning för att digitalisera kommunens tjänster och processer. Under året har möjligheten öppnats att ansluta fastigheter i tätorten till öppen fiber. Grävningarna startade i oktober. Internt: Som en del av strategin för att trygga framtidens välfärd har en digitaliseringsstrategi rekryterats med uppdrag att stödja förvaltningen i den fortsatta utvecklingen av digitala tjänster. Projektet löper på två år. NYCKELTAL!
I Dals-Ed eftersträvar vi ett gott värdskap och försöker erbjuda lite mer än förväntat i alla kontakter (Servicemål)	Vid analys av ett antal genomförda mätningar av kundnöjdhet framgår att det finns en förbättringspotential inom flera områden. Detta kommer vi att arbeta med på olika sätt under kommande år.

3.6.2 Hållbarhet ska vara en självklarhet i Dals-Ed

Prioriteringar	Senaste kommentar
Minska utanförskapet (Invånarmål)	Målet är långsiktigt och för att kunna säga att vi har nått målet på årsbasis görs en avvägning av befintliga indikatorer och aktiviteter under året. Den främsta indikatorn är arbetslöshet, vilken ligger strax under rikssnittet. Den viktigaste aktiviteten under 2016 var att ta fram en kommungemensam strategi för hur verksamheterna ska arbeta löpande för att minska utanförskapet. Vi ser en förbättringspotential och kan inte sätta full måluppfyllelse.
Öka andelen av förnyelsebar energi (Invånarmål)	Målet är långsiktigt och mäts främst genom att utvärdera de förutsättningsskapande åtgärder som kommunen vidtar löpande. Den viktigaste aktiviteten under 2016 var att ta fram en energi- och klimatplan för kommunen, som nu ska omsättas i praktiken. En annan viktig "milstolpe" var att kommunen ansökte om och fick bidrag från Klimatklivet till tre laddstolpar för elbilar.

Prioriteringar	Senaste kommentar
Förbättra integrationen av nya invånare (Invånarmål)	Förvaltningarna arbetar framgångsrikt med att integrera nyanlända invånare på olika sätt, Det finns fortfarande mer att göra, bland annat när det gäller hur kommunen som arbetsgivare kan skapa möjligheter till praktikplatser och dylikt. ◆
Dals-Ed har en långsiktigt hållbar ekonomi (Ekonomimål)	Att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbar ekonomi har haft högsta prioritet under 2016 . Ledningsgruppen har först arbetat med analyser och egen dialog och därefter följde under hösten förankring i Ledarforum, med samtliga chefer och strateger. 1 februari anordnades en kick-off för att markera uppstarten av arbetet i hela kommunen, där var och en chef tillsammans med sina medarbetare ska söka ytterligare möjligheter till verksamhetsutveckling som gynnar samtliga effektmål, kundnytta, medarbetarnytta och ekonominytta. ●
Kommunens verksamheter har hög effektivitet, dvs levererar rätt kvalitet och är kostnadseffektiva och anpassningsbara (Kvalitetsmål)	Kommunens verksamheter har generellt ett bra utgångsläge för att vara effektiva. Det finns en vilja och förståelse för vikten av ständigt förbättringsarbete. Vi kan dock bli ännu bättre inom flertalet verksamheter då det gäller att arbeta mer strukturerat och systematiskt med kvalitets- och effektivitetsutveckling utifrån nyttoeffektsanalys, vilket är en del av huvudstrategin i det kommunövergripande förändringsarbetet. ◆
Medarbetarna känner motivation och delaktighet och förstår sin roll och betydelse för att nå övriga mål (Medarbetarmål)	Resultatet från första mätningen av medarbetarengagemang enligt HME visar en bra helhetsbild för kommunen, men stora variationer. Svarsfrekvensen var låg, 67 procent, vilket i sig indikerar att vi har en del att jobba med. Målet på minst 80 är uppnått men med reservation. Vi behöver jobba för positiv utveckling, jämnare resultat och fler svarande. ●

3.6.3 Invånarna i Dals-Ed ska känna delaktighet

Prioriteringar	Senaste kommentar
Förbättra kommunens medborgardialog (Invånarmål)	Förberedelser pågår för att utveckla former för förbättrad medborgardialog. ◆
Öka barn och ungas möjligheter till inflytande (Invånarmål)	Möjligheterna till inflytande ser lite olika ut i våra verksamheter. Sammanfattningsvis kan vi bli bättre på att låta barn och unga komma till tals, framförallt utifrån ett demokratiperspektiv. ◆

3.7 FRAMTIDEN

Kommunens vision är att erbjuda ett gott liv till kommuninvånarna, att vara möjligheternas kommun där människor och näringsliv känner trivsel, trygghet och framtidstro. Kommunens utvecklingsmål ska vägleda oss för att nå visionen och ytterst handlar allt vi gör om att främja och sträva mot just detta. Att göra vårt allra bästa i det dagliga arbetet och samtidigt arbeta tillsammans med ständig utveckling för långsiktig hållbarhet, innebär att vi tar ett helhetsansvar för invånarnas trygghet och välfärd, under hela livet.

Efter analysåret 2016 fortsätter vi nu arbetet för att nå utvecklingsmålen om Attraktivitet, Hållbarhet och Delaktighet. Det finns flera utmaningar att hantera på vägen, såsom ökande förväntningar från invånarna på god kommunal service och krympande ekonomiska marginaler. För att stå bättre rustade att klara våra mål och uppdrag, utmaningarna till trots, så har vi inlett en "förändringsresa", där vi ser över och utvecklar vårt sätt att leda och styra kommunens verksamheter, i alla delar av vår kultur och struktur, med syfte att stärka förmågan att arbeta effektivt tillsammans.

STRATEGI FÖR LÅNGSIKTIGT HÅLLBAR EKONOMI OCH VERKSAMHET

Strategin är fastställd och förändringsresan mot framtiden har inletts efter kommunledningens inledande analyser och undersökningar i fjol. Målet är högt, men fullt möjligt att nå; "År 2021 har Dals-Eds kommun en stabil och hållbar ekonomi. Vårt varumärke förknippas med goda resultat, hög kvalitet och service samt stolta och delaktiga medarbetare." Nu är även enhetscheferna med på tåget, en förutsättning för att i nästa steg engagera alla medarbetare. Hela poängen med den omställning vi ser behov av är just att alla medarbetare är med. Allas kunskap, vilja och engagemang behövs för att verksamheten ska bedrivas så smart och effektivt som möjligt. Allas kompetens behövs för att säkerställa verksamhetens kvalitet och effektivitet. Det vill säga, att vi gör rätt saker på rätt sätt och att allt vi gör är till nytta för verksamhetens kunder, för medarbetarna och för ekonomin.

Efter att ha skapat bred förståelse för varför vi behöver förändra delar av vårt sätt att bedriva verksamheten och vad målet är med det, så krävs nu en planering för hur det ska gå till. I korthet handlar det om att bli tydligare i vår ledning och styrning samt att arbeta systematiskt med förändringsarbetet, med utgångspunkt från verksamhetens resultat. Men det kräver också en hög grad av nytänkande. Många pusselbitar måste falla på plats för att gå från ord till handling. Vi måste skapa utrymme för fortsatt utvecklingsarbete, genom att eliminera onödiga moment och tidstjuvar, som leder till energiförluster. Detaljstyrning ska minska till förmån för tillitsbaserad styrning mot mål och resultat. Det förutsätter att målen och uppdragen är tydliga, samt att det finns gemensamma värderingar med kundfokus, som stödjer arbetet mot dessa. Därutöver måste cheferna få bättre förutsättningar att vara närvarande, trygga ledare, vilket förväntas leda till att medarbetarnas delaktighet, förståelse och motivation ökar, så att verksamhetens kunder kan få ännu bättre service och blir ännu nöjdare. Det i sin tur föder stolthet och arbetsglädje, vilket är positivt för verksamhetens kvalitet, effektivitet och vår attraktivitet som arbetsgivare. För att komma dithän behöver vi arbeta på bred front med olika förbättringsåtgärder. Nedan beskrivs årets viktigaste aktiviteter.

1. Styrmodell med helhetssyn

För att få till en bra ledning och styrning behöver kommunens styrmodell kompletteras, förtydligas och synliggöras. Det är lite spretigt idag, vilket blir onödigt krångligt för chefer, dels vid introduktion av nya medarbetare, dels i det löpande arbetet. Vi behöver externt stöd i uppstarten, för att höja vår kunskap och tillämpningsförmåga. Sen blir analysen från Kommunkompassen 2016 ett bra stöd att utgå från.

2. Kritiska kvalitetsfaktorer

För att få kunskap om vilka nyttoeffekter vårt arbete ger behöver vi kontinuerligt analysera och utvärdera verksamheten resultat. Under året kommer varje verksamhet att definiera de viktigaste, mest kritiska, kvalitetsfaktorer, som måste bli uppfyllda för att verksamheten ska anses ha hög kvalitet utifrån det grundläggande uppdraget. Relevanta mätmetoder och rutiner för uppföljning och utvärdering ska också definieras. Utvärderingen kommer sen att ligga till grund för fortsatt verksamhetsplanering och budgettilldelning.

3. Åtgärder för ökat medarbetarengagemang och trygg arbetsmiljö

Vi kommer att fortsätta arbeta med kultur- och värdegrundsfrågor på olika sätt, med koppling till kommunens värdegrund, Våra Värderingar. Detta hör nära samman med utveckling av ledarskap och medarbetarskap och med betydelsen av ett gott arbetsklimat. Arbetsmiljöföreskriften om social och organisatorisk arbetsmiljö, som trädde i kraft våren 2016, har gett extra skjuts åt vikten av att bedriva ett systematiskt utvecklingsarbete kring befintliga arbetsmiljörisker. Medarbetarundersökningen Hållbart Medarbetarengagemang genomfördes för första gången i december. Analysen och diskussionen kring resultatet pågår nu i verksamheterna och blir en ny utgångspunkt för att inventera och förbättra arbetsmiljön och arbetsklimatet. Det blir då särskilt fokus på de delområden som ingick, Motivation, Ledarskap och Styrning. Utöver det behöver den digitala arbetsmiljöns betydelse för upplevelsen av den totala arbetsmiljön utredas i det systematiska arbetsmiljöarbetet, tillsammans med tidigare mer kända faktorer, såsom socialt arbetsklimat och arbetsbelastning.

4. Organisationsöversyn

En strategi för effektivisering är att se över organisering och samverkan. Ett förslag kommer att läggas fram till kommunstyrelsen om att den 1 juli inrätta ytterligare en förvaltning under kommunstyrelsen, samhällsbyggnadsförvaltningen. Den kommer att omfatta nuvarande Teknik & Service, Arbetsmarknad & Integration samt Räddningstjänsten. Samtliga förvaltningar kommer också att se över struktur och ansvarsfördelning, för att om möjligt hitta nya smarta sätt att leda och styra verksamheten, till nytta för kunder, medarbetare och ekonomi. Ett bra exempel på en ny form av intern samverkan är att vi nu håller på att förbereda uppstarten av en ny kommungemensam bemanningspool. Vid sidan av möjligheter till effektivisering möjliggörs fler heltidstjänster och antalet timanställda kan växlas ner, vilket torde ge ett bättre arbetsklimat.

5. Processutveckling med stöd av IT

Processutveckling pågår ständigt. Fortsatt utveckling av digitala verktyg och tjänster är en förutsättning för effektivare processer, avgörande för att klara verksamheternas krav, medarbetarnas förutsättningar att utföra sitt arbete och kommunens möjligheter att klara ekonomin långsiktigt. Digitaliseringsstrategen är på plats sedan årsskiftet och planen för 2017 är:

- Q1-Nulägesanalys genom intervjuer av drygt 40 utvalda personer;
- Q2-Interna och externa goda exempel på digitalisering, som främjar god kommunikation, positiv kultur och effektiv struktur;
- Q3-Jämförelseanalys för att få fram utvecklingsområden. Förstudie för en kommungemensam digital plattform;
- Q4-Framtagande av SMARTA delmål för enheternas digitalisering utifrån valda utvecklingsområden.

NÄRINGSLIVSUTVECKLING – EN VIKTIG DEL AV SAMHÄLLSUTVECKLINGEN

Genom bättre samverkan mellan kommunala funktioner, som har kontakt med näringslivet, finns en potential till generellt bättre service till våra företag. Under året kommer vi att genomföra kommunutbildningen Förenkla-Helt enkelt med brett deltagande av politiker och tjänstemän. Det är inte enbart kommunledningen med näringslivsstrategen i spetsen, som har betydelse för ett positivt företagsklimat. Alla kommunens medarbetare har en uppgift att fylla här. För att få näringslivet att utvecklas och utökas, både vad gäller antal företag och antal arbetstillfällen, behöver vi vara duktiga och offensiva inom det som lockar hit fler; bra boende, bra skola, bra äldreomsorg, bra miljöer, bra infrastruktur osv. Vi blir mer attraktiva för näringslivet och mindre sårbara för att företagare väljer att flytta härifrån.

Inom den närmaste framtiden ser det ljus ut för många av våra lokala företag. Men det finns utmaningar, framförallt gäller det handeln, som upplever hot från köpcentra och e-handel. Kommunen kan bidra på många sätt för att ytterligare främja förutsättningarna för näringslivet. En viktig del är att kommunens tjänstemän och politiker samverkar mer med företagarna och andra intressenter kring olika frågor som rör samhällsutvecklingen, bland annat för att öka attraktiviteten i tätorten på olika sätt. För närvarande förbereds en gemensam ansökan om Leader-bidrag för uppstarten av en ideell förening. Syftet är att samordna behovet av lokala kurser, ett initiativ från Företagarnas lokala förening. Andra samverkansområden är att skapa och bibehålla vackra miljöer, gemensamma mötesplatser och aktivitetsytor samt att föra en nära dialog kring de frågor som vi alla anser är viktiga.

TRYGGHET OCH SÄKERHET

Invånarna i Dals-Eds kommun är trygga i hög grad. Men det finns förbättringsområden även här. Kommunen har tillsammans med Polisen tagit fram en överenskommelse om Medborgarlöften för ökad trygghet, efter att ha frågat invånare ute i samhället. Tre målområden ansågs vara mest angelägna; Mer synlig polis; Migration-Integration; Trafiksäkerhetsarbete. Inom varje område upprättas en aktivitetsplan där kommunen respektive polisen beskriver vad som ska uppnås under året.

FRÅN UTANFÖRSKAP TILL INNANFÖRSKAP

Strategin för minskat utanförskap hos utsatta grupper, som togs fram i fjol, börjar få fäste i kommunens verksamheter. Ledarforum ska börja med fritänkande så kallade tankesmedjor. Den första ska handla om hur vi kan bidra till anställningar med hjälp av Arbetsförmedlingens nya stöd Extratjänster. Det är ett fullt finansierat anställningsstöd som i första hand riktar sig till långtidsarbetslösa samt till nyanlända arbetssökande.

Arbetsmarknadsenheten (AME) har börjat göra arbetsprövningar på ett strukturerat sätt, vilket troligen kommer att bli ett viktigt redskap för att kartlägga rätt insatser för nyanlända och de som står längst från arbetsmarknaden. Med hjälp av statens extra medel för flyktningmottagande kommer en handledare på AME att fortsatt arbeta för att underlätta nyanländas inträde på arbetsmarknaden. Aktivitetsinspiratören kommer att fortsätta arbeta som flyktningsguide då vi fått medel från Länsstyrelsen för fortsatt verksamhet. Extramedel för en praktiksamordnare tilldelades under 2016, men då den tjänsten aldrig gick igång, kommer dessa pengar användas för detta ändamål under 2017.

De nya fokusområdena för folkhälsoarbetet 2017-2018 siktar på olika sätt mot ett minskat utanförskap:

1. Stimulera till studier - fullföljda studier grund- och gymnasieskola i första hand
2. Främja friskfaktorer, ta fram rutiner för tidig upptäckt samt fånga upp individer i tidigt stadium - gäller främst målgruppen äldre
3. Främja psykisk hälsa, motverka psykisk ohälsa.

Grundskolans viktigaste uppdrag är att skapa förutsättningar för ett bra vuxenliv. Var och en behöver få full tillgång till sina förmågor, vilket bland annat innebär fortsatt utbildning och goda förutsättningar till arbete. Extra anpassningar inom ramen för ordinarie undervisning behöver öka. Framgångsrika ansökningar om externa bidrag genererar utvecklingsinsatser från förskola genom grundskolan, utan kommunal skattefinansiering. Satsningen Från Utanförskap till Innanförskap skapar stora förhoppningar om fortsatt positiv resultatutveckling.

GODA UTSIKTER FÖR VÅR GYMNASIESKOLA UTSIKTEN

Utsikten som utbildningsinstitution har vänt ett svårt läge till en situation där intresset för utbildningarna och boende är större än någonsin, sett till alla verksamheter sammantaget. Bland annat organiseras ny lägerverksamhet och lovskola och nämnden har beslutat om ny utbildning inom Naturbruk, samtidigt som dessa utbildningar i regionen har en osäker framtid.

KOMMUNAL SAMVERKAN FÖR LÅNGSIKTIG HÅLLBARHET

I samband med ombildningen av Dalslands kommunalförbund till ett miljö- och energiförbund har det tydliggjorts att kommunen behöver slå fast hur de miljö- och energistrategiska frågorna ska bedrivas och integreras i övrig verksamhetsutveckling för bästa måluppfyllelse. Det övergripande målet är att bli fossilfri till år 2030, i enlighet med budkaveln som skrevs på år 2014.

Fyrbodalsprojektet Hela Gröna Vägen pågår åren 2016-2018 och syftar till att stötta kommunernas omställningsplan till att bli fossiloberoende vad gäller transporter. Upphandling av leasingfordon för hemstjänst och poolbilar inleddes under andra halvan av 2016 och där kan ett första steg mot elbilsanvändning i kommunen tas.

Upphandlingssamverkan är en del av samarbetet i Dalsland, men inte längre inom kommunalförbundet. Kommunerna har börjat prata om att ta hem sin resurs för att arbeta mer resultatintat med inköpsstyrning och avtalstrohet, vid sidan av upphandlingsarbetet. Detta behöver vi finna former för under 2017, för att bidra till att bli mer prismedvetna i våra inköp och därmed mer kostnadseffektiva.

Ytterligare medel för Yrkesvux har sökts via Dalslandssamarbetet och många elever är igång på Omvårdnadsutbildning. Förutsättningarna för vuxenutbildning och yrkeshögskola ser ut att ändras drastiskt under kommande år, med omfattande nationella satsningar. Något som bland annat lett till att Trollhättan/Vänersborg vänt sig till Dalslandsvux för samverkan.

Rektorer, vägledare och AF träffats i Dals-Ed för att tillsammans se på arbetsmarknadsläget och de behov som finns i våra kommuner. Detta är ett samarbete som kommer att fortsätta som en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Det blir allt viktigare att samverka mellan flera parter för att ha beredskap för framtida kompetensbehov.

Dals-Ed och Färgelanda har kommit överens om att utreda förutsättningarna för utökad samverkan kring IT, eller samgående i en gemensam organisation. Kommuncheferna i övriga Dalslandskommuner deltar i utredningen som referensgrupp.

Bostadsanpassningen samordnas från och med 2017 med Färgelanda och Bengtsfors kommuner, genom ett samarbetsavtal kring köp av tjänst av Färgelanda kommun.

INFRASTRUKTUR OCH SAMHÄLLSBYGGNADSUTVECKLING

Det pågår stor aktivitet inom flertalet områden som rör vårt samhällsbygge. Nedan redovisas kort de största.

Etapp 3 av Nössemarksvägen går vidare med att Trafikverket genomfört en bärighetsstudie för att ta reda på vad och vart åtgärderna behövs på den återstående sträckan 13.5 km. Utredningen som var klar senhösten 2016 visade på ett stort behov av finansiering utöver den redan beslutade i Trafikverket. Mötena mellan kommunen, VIDA, Trafikverket och Västra Götalandsregionen fortsätter med syftet att säkerställa investeringarna och tidplan. Ärendet är av högsta prioritet av flera skäl för kommunens fortsatta tillväxt.

Projekt Nytt Resecentrum kommer att genomföras 2017 med 50 procent statsbidrag.

Västra Götalandsregionen gick in med finansiering av en fjärde avgång på tåget även 2017-2019. Enligt Tågplan 2020 ska regionalståg Trollhättan-Halden starta med 3 avgångar senast 2020 för att därefter utvecklas mot en trafikering på fem dubbelturer och som kompletteras med NSB nuvarande 3 dubbelturer. Västtrafik har uppdraget att planera för denna trafik och

kommunen bevakar frågan aktivt för att åtgärderna genomförs i utlovad takt. I december 2016 drogs två turer in av NSB och det uppstod ett glapp före det att Västtrafik kunde återuppta trafiken, den 9 januari. Så för 2017 är det fem avgångar i varje riktning, på vardagar.

Utredning om VA i Nössemark utreds vidare under 2017. Någon form av beslut bör tas under året.

Nytt tillstånd för Brattesta avloppsreningsverk beräknas bli klart under 2017. Ombyggnation och anpassningar utifrån tillståndet beräknas genomföras under perioden 2017-2018.

Tillstånd för att nyttja Lilla Le som reservvattentäkt utreds vidare under 2017. Det saknas kunskap om hur stor avrinningen från bräddavloppet är från sjön och det är vissa svårigheter att mäta detta.

En ny VA-plan ska färdigställas under 2017 och framtagande av ny gemensam avfallsplan ska tas fram och beslutas om under 2017.

Trettioalet tomter på nya området Årbol i västra Ed ligger ute till försäljning hos fastighetsmäklare.

Byte av badbryggor vid badplatsen i Ed genomförs 2017.

Studien om Bältnäs industriområde är klar och Kommunen har fått bidrag för sanering av området vilket uppskattas till runt 20 miljoner kronor. Saneringen beräknas kunna starta 2018. De åtta bostadstomter som finns där säljs först när det intilliggande området är sanerat vilket är tidigast 2019.

Av en händelse är flera av kommunens verksamhetslokaler föremål för omfattande ombyggnation eller nybyggnation samtidigt. Grundskolorna Hagaskolans och Snörrumskolans ombyggnation fortsätter under 2017. Ombyggnation av de båda särskilda boendena Hagalid och Edsgärdet startas upp under våren 2017 och pågår under två år. En ny förskola att byggas vid Fågelvägen börjar byggas 2017.

För ökad delaktighet och närhet till medborgarna, är frågan om skapande av gemensamma mötesplatser och aktivitetsytor väsentlig. Flera av kommunens verksamheter arbetar aktivt med detta.

4 RÄKENSKAPER

4.1 DRIFTREDOVISNING

Belopp i mkr	Utfall 2016			Budget 2016 Netto	Budget- avvikelse
	Kostnad	Intäkt	Netto		
Nämnd					
<i>Kommunfullmäktige</i>	-0,4	0,0	-0,4	-0,5	0,1
- varav Kommunfullmäktige	-0,1	0,0	-0,1	-0,1	0,0
- varav Revision	-0,3	0,0	-0,3	-0,4	0,1
<i>Valnämnden</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Kommunstyrelsen</i>	-78,6	42,0	-36,6	-40,3	3,7
- KS oförutsedda utgifter	-0,1	0,0	-0,1	-0,2	0,1
- Objektsreserv kap.kostn.	0,0	0,0	0,0	-0,5	0,5
- varav verksamhet	-78,5	42,0	-36,5	-39,6	3,1
<i>Kommunstyrelsen Teknik & Service</i>	-90,2	80,5	-9,7	-4,2	-5,6
- varav renhållningsverksamhet	-8,2	8,2	0,0	0,0	0,0
- varav VA-verksamhet	-6,6	6,6	0,0	0,0	0,0
- varav gatu- och vägverksamhet	-18,8	13,1	-5,7	-4,9	-0,7
- varav fastighetsverksamhet	-28,8	29,3	0,5	2,2	-1,7
- varav förlust vid utrangering av komponenter fastigheter	-3,4	0,0	-3,4	0,0	-3,4
- varav städverksamhet	-7,3	7,7	0,4	0,0	0,4
- varav kostverksamhet	-12,6	11,8	-0,8	-0,3	-0,4
- varav övrig verksamhet	-4,5	3,7	-0,8	-1,0	0,2
<i>Plan- och byggnadsnämnden</i>	-2,9	1,1	-1,7	-1,9	0,1
<i>FOKUS-nämnden</i>	-193,9	72,2	-121,7	-121,8	0,1
- varav förskoleverksamhet	-33,0	5,8	-27,2	-28,0	0,8
- varav grundskola, skolbarnsomsorg och obl särskola	-61,3	6,5	-54,8	-56,5	1,7
- varav gymnasieskola	-38,1	19,0	-19,1	-18,9	-0,2
- varav gymnasiesärskola	-24,6	21,7	-2,9	-1,6	-1,2
- varav vuxenutbildning m.m.	-4,4	1,0	-3,3	-3,1	-0,2
- varav internat Utsikten	-17,7	17,0	-0,7	-0,4	-0,3
- varav kultur- och fritid	-8,9	1,1	-7,9	-7,8	-0,1
- varav övrig verksamhet, inkl politisk verksamhet	-5,9	0,1	-5,8	-5,4	-0,4

Belopp i mkr	Utfall 2016			Budget 2016 Netto	Budget- avvikelse
Socialnämnden	-134,9	23,9	-111,1	-112,1	1,0
- varav IFO	-23,9	2,0	-21,9	-19,4	-2,5
- varav LSS	-34,6	8,8	-25,9	-27,7	1,9
- varav äldreomsorg	-68,4	10,5	-57,9	-58,7	0,9
- varav övrig verksamhet	-8,0	2,6	-5,5	-6,3	0,9
Summa nämnder	-501,0	219,7	-281,3	-280,7	-0,5
Finansverksamhet					
- Arbetsgivaravgifter	-62,8	0,0	-62,8	-58,4	-4,4
- Avtalsförsäkringar	-0,1	0,0	-0,1	-0,4	0,3
- Pensionskostnader	-18,8	0,0	-18,8	-18,2	-0,6
- Personalomkostnadspåslag (PO)	0,0	78,2	78,2	71,6	6,6
- Personalförbrukning	-0,5	0,5	0,0	0,0	0,0
- Borgensavgift Edshus AB	0,0	0,4	0,4	0,3	0,1
- Central löneökningsspott	0,0	0,0	0,0	-0,4	0,4
- Central indexuppräkningspott	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,1
- Timlöneförändring hela kommunen	0,0	0,0	0,0	-0,7	0,8
- Intern ränta	0,0	6,1	6,1	7,7	-1,6
- Finansiella intäkter	0,0	0,2	0,2	0,1	0,1
- Finansiella kostnader	-2,0	0,0	-2,0	-3,7	1,7
Summa finansverksamhet	-84,2	85,4	1,2	-2,3	3,5
Skatteintäkter	0,0	185,2	185,2	187,0	-1,7
Preliminär slutavräkning innevarande år	0,0	0,2	0,2	0,0	0,2
Definitiv slutavräkning föregående år	-1,0	0,0	-1,0	0,0	-1,0
Inkomstutjämningsbidrag/-avgift	0,0	72,2	72,2	70,6	1,6
Kostnadsutjämningsavgift/-bidrag	0,0	7,0	7,0	7,3	-0,3
Regleringsavgift/bidrag	-0,2	0,0	-0,2	-1,1	1,0
Strukturbidrag	0,0	0,0	0,0	0,5	-0,5
LSS-utjämning	0,0	5,3	5,3	5,4	-0,2
Kommunal fastighetsavgift	0,0	10,1	10,1	9,7	0,3
Generellt statsbidrag (flyktingmedel 12/13-delar)	0,0	7,7	7,7	7,7	0,0
Generellt statsbidrag (statligt stöd för ökat bostadsb)	0,0	2,4	2,4	0,0	2,4
Summa skatter och statsbidrag	-1,2	290,0	288,8	287,0	1,9
Årets resultat	-586,3	595,1	8,7	3,9	4,8

4.2 INVESTERINGSREDOVISNING

Belopp i mkr	Inkomster	Utgifter	Netto		
			Utfall	Budget	Avvikelse
Skattefinansierat	4,4	32,7	28,3	66,1	37,8
- därav Kommunstyrelsen inventarier hela kommunen	0	0,1	0,1	3,9	3,8
- därav Kommunstyrelsen (trafikterminal/resecentrum)	0	0,4	0,4	0,6	0,2
- därav Kommunstyrelsen (MSB)	0	0	0	0,3	0,3
- därav Kommunstyrelsen (KS objektsreserv)	0	0,1	0,1	0,3	0,2
- därav Kommunstyrelsen (KS-ordf objektsreserv)	0	0	0	0,4	0,4
- därav Kommunstyrelsen (IT)	0	0,7	0,7	0,2	-0,5
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (fastighet skolor)	3,6	17,9	14,3	26,0	11,7
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (fastighet förskola)	0	1,2	1,2	22,0	20,8
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (fastighet äldreboende)	0	4,6	4,6	4,8	0,2
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (övriga fastigheter)	0,7	6,5	5,8	6,1	0,3
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (övrigt)	0,1	1,2	1,1	1,5	0,4
Taxefinansierat	0,4	1,9	1,5	2,7	1,2
- därav Vatten- och avloppsverksamhet	0,4	1,9	1,5	2,4	0,9
- därav Renhållningsverksamhet	0	0	0	0,3	0,3
Exploateringsverksamhet	0	5,5	5,5	5,2	-0,3
- därav exploatering Orrvägen	0	5,5	5,5	5,2	-0,3
Totalt	4,8	40,1	35,3	74,0	38,7

Under 2016 bokfördes c:a 9 miljoner kronor per skola för grundskolans pågående renoveringar. Huvuddelen av de 68,8 miljoner kronor som anslagits kommer att tas i anspråk under 2017. För Hagaskolan har Boverket beviljat bidrag med 25 % av utgiften, knappt 12 miljoner kronor. En ansökan för Snörrums ombyggnation/renovering behandlas av Boverket under våren 2017, som i bästa fall kan ge 25 % av Snörrums investeringsutgifter.

För Snörrum, där **Bertil Johansson Bygg AB** är entreprenör, startade arbetet med renovering och tillbyggnad vecka 38. Etappen omfattar klassrumsdelen, samt tillbyggnad av utrymmen för Fritids. Under renoveringstiden har eleverna bussats till Hagaskolans tillfälliga skollokaler. Det har omfattat c:a 100 elever och c:a 15 personal. Klassrumsdelen besiktigas 3 april 2017, vilket ger visst tidsutrymme för justeringar. Skolverksamheten flyttar tillbaka under påsklovsveckan, för att ha 19 april som första skoldag på Snörrum. Tillbyggnaden Fritids står klar till sommarlovet. Det pågående arbetet är i fas med tidsplanen för etappen.

Under mars 2017 inleds parallellt med första etappens slutfas arbetet med Snörrums sista etapp – förskoleklass och fritids. Verksamheten flyttar ut i tillfälliga lokaler, som ställs upp på parkeringsplatsen. Behovet av tillfälliga moduler är större än som först planerades för. Projektet beräknas vara helt klart till december 2017, vilket är drygt tre månader kortare tid än projekterat.

I början av oktober 2016 startade entreprenören *Sven Johansson Bygg AB* med etapp 3 på Hagaskolan. Det är skolans specialsalar inom teknik, slöjd och hemkunskap. Lärarna i slöjd och hemkunskap har genomfört moment som ligger inom ämnets ram, men ändå kunnat utföras i vanliga klassrum. Arbetet med etappen ska vara klart till påsklovet och en delsyn är inplanerad till 10 april 2017. Det pågående arbetet är i fas med tidsplanen för etappen.

Under påsklovsveckan flyttas hela mellanstadiet ut till de tillfälliga skollokaler som Snörum använt. Enligt plan kommer ytterligare 4 klassrum att placeras på samma område. De är klara att tas i bruk 10 april 2017. Den kommande etappen omfattar perioden 18 april till 31 december 2017.

4.3 KONCERNEN

Koncernen Dals-Eds kommun består av kommunen och ett helägt bostadsbolag, Edshus AB. Edshus bygger och förvaltar bostäder och lokaler i Dals-Ed. Samtliga fastigheter ligger i Eds tätort. Antalet lägenheter var 414 och antalet lokaler var 17 vid årsskiftet. Totalt förvaltad yta var 35 528 kvm. Andelen vakanta lägenheter ökade från 1,4 procent 2015 till 2,9 procent vid utgången av 2016. Soliditeten ökade från 8,4 procent till 9,6 procent under året.

4.4 RESULTATRÄKNING

(mkr)		Kommunen		Koncernen	
		2016	2015	2016	2015
Verksamhetens intäkter	Not 1,9	148,9	123,4	168,3	142,0
Verksamhetens kostnader	Not 2	-413,3	-377,2	-423,8	-389,1
Avskrivningar	Not 3	-13,9	-12,1	-18,3	-16,3
Verksamhetens nettokostnader		-278,3	-265,9	-273,9	-263,4
Skatteintäkter	Not 4	184,4	174,6	184,4	174,6
Generella statsbidrag och utjämning	Not 5	104,4	94,3	104,4	94,3
Finansiella intäkter	Not 6	0,2	0,0	0,2	0,1
Finansiella kostnader	Not 7	-2,0	-2,4	-4,2	-4,8
ÅRETS RESULTAT (förändring av eget kapital)	Not 8	8,7	0,7	10,9	0,9
Finansiellt mål 2 %		3,0%	0,3%	3,8%	0,3%

4.5 KASSAFLÖDESANALYS

(mkr)		Kommunen		Koncernen	
		2016	2015	2016	2015
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN					
Verksamhetens intäkter	Not 1,9	148,9	123,4	168,3	142,0
Verksamhetens kostnader	Not 2	-413,3	-377,2	-423,5	-388,6
Verksamhetens nettokostnader		-264,4	-253,8	-255,3	-246,6
Skatteintäkter och intäkter av bidrag	Not 4,5	288,8	269,0	288,8	269,0
Finansiella intäkter	Not 6	0,2	0,0	0,2	0,1
Finansiella kostnader	Not 7	-2,0	-2,4	-4,2	-5,0
Justering av ej rörelsekapitalpåverkande poster	Not 10	3,4		3,2	
Verksamhetsnetto		26,0	12,8	32,7	17,5
INVESTERINGAR					
Inköp av materiella tillgångar	Not 11,12	-35,3	-27,0	-72,5	-38,7
Avytttrade materiella tillgångar		0,2	0,5	0,2	0,5
Inköp av finansiella tillgångar		-1,9		-1,9	
Avytttrade finansiella tillgångar					0,1
Investeringsnetto		-36,9	-26,5	-74,2	-38,0
FINANSIERING					
Utlåning/ökning långfristiga fordringar					
Återbetald utlåning					
Långfristig upplåning	Not 19	52,9	31,7	52,9	67,7
Amortering	Not 19	-27,7	-29,6	-29,7	-31,9
Kortfristig upplåning					
Amortering					
Utdelning					
Finansieringsnetto		25,2	2,1	23,2	35,8
Justering för rörelsekapitalets förändring					
Ökn(+)/minskn(-) pensionsskuld	Not 18		0,9		0,9
Ökn(+)/minskn(-) övriga avsättningar					
Ökn(-)/minskn(+) kortfristiga fordringar	Not 14,15	-12,3	5,0	-12,5	4,8
Ökn(+)/minskn(-) kortfristiga skulder	Not 21	15,8	17,6	15,8	21,0
Förändring av likvida medel		17,8	11,9	-15,0	42,1
Likvida medel vid årets början		41,3	29,3	74,0	31,9
Likvida medel vid årets slut		59,1	41,3	59,0	73,9

4.6 BALANSRÄKNING

		Kommunen		Koncernen	
(mkr)		2016	2015	2016	2015
TILLGÅNGAR					
Anläggningstillgångar					
Materiella anläggningstillgångar					
- Mark, byggnader och tekniska anläggningar	Not 11	272,4	253,1	443,0	391,8
- Maskiner och inventarier	Not 12	16,7	18,2	17,3	19,0
Finansiella anläggningstillgångar	Not 13	14,9	13,0	3,0	1,2
Summa anläggningstillgångar		304,0	284,4	463,4	412,0
Omsättningstillgångar					
Förråd mm	Not 14	0,2	0,3	0,7	0,8
Fordringar	Not 15	36,1	23,7	33,7	22,5
Likvida medel	Not 16	59,1	41,3	59,1	73,9
Summa omsättningstillgångar		95,4	65,2	93,5	97,2
SUMMA TILLGÅNGAR		399,4	349,6	556,8	509,2
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER					
Eget kapital					
	Not 17				
Årets resultat		8,7	0,7	10,9	0,9
Resultatutjämningsreserv		9,1	9,1	9,1	9,1
Övrigt eget kapital		148,7	148,0	151,1	150,1
Summa eget kapital		166,5	157,8	171,1	160,1
Avsättningar					
Avsättningar för pensioner och liknade förpliktelser	Not 18	6,7	6,7	6,7	6,7
Periodiseringsfond		0,0	0,0	0,1	0,3
Skulder					
Långfristiga skulder	Not 19	123,2	94,3	267,9	240,6
Kortfristiga skulder	Not 20	103,0	90,8	111,0	101,5
Summa avsättningar och skulder		232,8	191,8	385,7	349,1
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		399,4	349,6	556,8	509,2
PANTER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER					
Panter och därmed jämförliga säkerheter					
Ansvarsförbindelser					
Pensionsförpliktelser som inte tagits upp bland skulder och avsättningar	Not 22	114,0	115,9	114,0	115,9
Övriga ansvarsförbindelser					
Borgensåtaganden	Not 23	160,4	161,6	6,7	5,1

4.7 NOTFÖRTECKNING

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 1 Verksamhetens intäkter				
Avgifter affärsdrivande	13,1	12,5	11,1	10,6
Huvudavgift (barnomsorg, äldreomsorg, musikskola etc)	4,3	4,1	4,3	4,1
Hyror	14,1	14,1	40,2	39,9
Driftbidrag	62,5	47,4	62,5	47,4
Ersättning från FK för personlig assistent	7,4	7,2	7,4	7,2
Återbetalning AFA	0,0	2,6	0,0	2,6
Övriga bidrag	11,7	2,3	11,7	2,3
Övriga intäkter	35,7	33,2	31,1	27,8
Summa verksamhetens intäkter	148,9	123,4	168,3	142,0

I verksamhetens intäkter 2015 för kommunen ingår jämförelsestörande poster med 2,6 miljoner kronor, se not 9.

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 2 Verksamhetens kostnader				
Personalkostnader	287,1	265,4	289,6	267,3
Hyror	11,1	9,7	3,7	3,0
Material	19,4	16,4	19,4	16,4
Köpta tjänster	69,2	63,6	62,6	62,9
Bidrag	10,0	9,8	10,0	9,8
Inkomstskatt	0,0	0,0	0,1	0,2
Övriga kostnader	16,5	12,3	38,4	29,4
Summa verksamhetens kostnader	413,3	377,2	423,8	389,1

I verksamhetens kostnader 2015 för kommunen ingår jämförelsestörande poster 11,7 miljoner kronor, se not 9.

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 3 Avskrivningar				
Inventarier	3,0	3,5	3,2	3,7
Fastigheter	10,9	8,6	15,1	12,5
Summa avskrivningar	13,9	12,1	18,3	16,3

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 4 Skatteintäkter				
Preliminär kommunalskatt	185,2	174,8	185,2	174,8
Preliminär slutavräkning innevarande år	0,2	0,2	0,2	0,2
Slutavräkningsdifferens föregående år	-1,0	-0,4	-1,0	-0,4
Summa skatteintäkter	184,4	174,6	184,4	174,6

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 5 Generella statsbidrag och utjämning				
Inkomstutjämning	72,2	70,1	72,2	70,1
Kommunal fastighetsavgift	10,1	9,8	10,1	9,8
LSS-utjämning	5,3	5,3	5,3	5,3
Kostnadsutjämning	7,0	7,9	7,0	7,9
Regleringsbidrag/-avgift	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Strukturbidrag	0,0	0,5	0,0	0,5
Generellt statsbidrag (med anledning av flyktingsituationen)	7,6	0,6	7,6	0,6
Generellt statsbidrag (komp höjd arb giv avg unga)	0,0	0,4	0,0	0,4
Generellt statsbidrag (stöd för ökat bostadsbyggande)	2,4	0,0	2,4	0,0
Summa generella statsbidrag och utjämning	104,4	94,3	104,4	94,3

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 6 Finansiella intäkter				
Inkomsträntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Överskottsutdelning Kommuninvest	0,2	0,0	0,2	0,0
Summa finansiella intäkter	0,2	0,0	0,2	0,1

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 7 Finansiella kostnader				
Räntor anläggningslån	2,0	2,4	4,2	4,7
Räntekostnad pensionsskuld	0,0	-0,1	0,0	-0,1
Övriga finansiella kostnader	0,0	0,2	0,0	0,2
Summa finansiella kostnader	2,0	2,4	4,2	4,8

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 8 Avstämning av balanskrav				
Årets resultat enligt resultaträkningen	8,7	0,6	8,7	0,6
- avgår samtliga realisationsvinster	-0,3	-0,1	-0,3	-0,1
- tillägg för realisationsvinster enligt undantag	0,0	0,0	0,0	0,0
- tillägg för realisationsförluster enligt undantag	0,0	0,0	0,0	0,0
- tillägg för orealiserade förluster i värdepapper	0,0	0,0	0,0	0,0
- avgår återföring av realiserade förluster i värdepapper	0,0	0,0	0,0	0,0
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	8,4	0,5	8,4	0,5
- medel till resultatutjämningsreserv	-5,5	0,0	-5,5	0,0
- medel från resultatutjämningsreserv	0,0	0,0	0,0	0,0
Årets balanskravsresultat	2,9	0,5	2,9	0,5
Balanskravsunderskott från tidigare år	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa balanskravsresultat	2,9	0,5	2,9	0,5
Balanskravsresultat att reglera	0,0	0,0	0,0	0,0

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 9 Jämförelsestörande poster				
Återbetalning premier AFA-försäkring 2004	0,0	2,6	0,0	2,6
Realisationsvinst vid fastighetsförsäljning	0,3	0,4	0,3	0,4
Amortering av pensionsskuld inklusive löneskatt	0,0	-11,7	0,0	-11,7
Summa jämförelsestörande poster	0,3	-8,7	0,3	-8,7

AFA Försäkring har tagit beslut om att sänka och återbetala premier för Avtalsgruppsjukförsäkring (AGS-KL) samt Avgiftsbefrielseförsäkring (AVBF-KL) för år 2004 och återbetalning har skett med 2,6 miljoner kronor under 2015.

Kommunfullmäktige har under 2015 beslutat att amortera 11,7 mkr inklusive löneskatt avseende pensioner intjänade före 1998.

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 10 Justering av ej rörelsekapitalpåverkande poster				
Utrangering av fastighetskomponenter i samband med ombyggnation av skolor	3,4	0,0	3,4	0,0
Summa justering av ej rörelsekapitalpåverkande poster	3,4	0,0	3,4	0,0

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 11 Mark, byggnader och tekniska anläggningar				
Ingående anskaffningsvärde	411,0	380,3	595,1	561,3
Akkumulerad avskrivning	-157,9	-149,9	-211,6	-199,7
Årets investeringar	33,9	31,6	79,0	43,8
Utrangering	-3,4	-0,4	-4,1	-1,0
Försäljningar	-0,6	-0,5	-0,6	-0,5
Reavinst	0,3	0,1	0,3	0,1
Reaförlust	0,0	0,4	0,0	0,4
Nedskrivning	0,0	0,0	0,0	0,0
Avskrivning	-10,9	-8,6	-15,1	-12,6
Redovisat värde vid årets slut	272,4	253,1	443,0	391,8
Specifikation mark, byggnader och tekniska anläggningar				
Markreserv	17,9	18,0	28,4	28,5
Verksamhetsfastigheter	123,4	129,6	123,4	129,6
Fastigheter för affärsverksamhet	22,9	27,3	22,9	27,3
Publika fastigheter	19,0	19,8	19,0	19,8
Fastigheter för annan verksamhet	45,8	45,1	161,2	162,9
Övriga fastigheter	0,0	0,0	0,0	0,0
Pågående arbeten	43,3	13,2	86,1	21,4
Exploateringsmark	0,0	0,0	2,0	2,1
Redovisat värde vid årets slut	272,4	253,1	443,0	391,8

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
Not 12 Maskiner och inventarier	2016	2015	2016	2015
Ingående anskaffningsvärde	56,7	51,9	59,7	55,2
Ackumulerad avskrivning	-38,4	-34,9	-40,6	-37,3
Årets investeringar	1,4	4,8	1,4	4,9
Utrangering	0,0	0,0	0,0	-0,4
Försäljningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Reavinst	0,0	0,0	0,0	0,0
Reaförlust	0,0	0,0	0,0	0,0
Nedskrivning	0,0	0,0	0,0	0,0
Avskrivning	-3,0	-3,5	-3,2	-3,4
Redovisat värde vid årets slut	16,7	18,2	17,3	19,0
Specifikation maskiner och inventarier				
Maskiner	3,3	3,5	3,3	3,5
Inventarier	10,6	11,9	11,2	12,7
Byggnadsinventarier	0,0	0,0	0,0	0,0
Bilar och andra transportmedel	2,8	2,8	2,8	2,8
Förbättringsutgifter på fast ej ägda av komm.	0,0	0,0	0,0	0,0
Leasingavtal	0,0	0,0	0,0	0,0
Konst	0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga maskiner och inventarier	0,0	0,0	0,0	0,0
Redovisat värde vid årets slut	16,7	18,2	17,3	19,0

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
Not 13 Finansiella anläggningstillgångar	2016	2015	2016	2015
Aktier/andelar				
Edshus AB	12,0	12,0	0,0	0,0
Dalslands Turist AB	0,2	0,2	0,2	0,2
Kommuninvest	2,1	0,2	2,1	0,2
Kommuninvest förlagslån	0,6	0,6	0,6	0,6
Övrigt	0,1	0,1	0,1	0,3
Redovisat värde vid årets slut	14,9	13,0	3,0	1,2

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
Not 14 Förråd, lager och exploateringsfastigheter	2016	2015	2016	2015
Förråd och lager	0,0	0,0	0,5	0,5
Exploateringsfastigheter	0,2	0,3	0,2	0,3
Redovisat värde vid årets slut	0,2	0,3	0,7	0,8

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 15 Kortfristiga fordringar				
Kundfordringar	10,0	6,7	6,7	4,6
Statsbidragsfordringar	6,7	0,0	6,7	0,0
Interimsfordringar	14,0	12,8	15,0	13,7
Övrigt	5,3	4,2	5,3	4,2
Redovisat värde vid årets slut	36,1	23,7	33,7	22,5

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 16 Likvida medel				
Kassa	0,1	0,0	0,1	0,0
Plusgiro	0,0	0,0	0,0	0,0
Bank	59,0	41,2	59,0	73,9
Summa likvida medel vid årets slut	59,1	41,3	59,1	73,9

Kommunen har en checkkredit på 15 miljoner kronor som ej var utnyttjad vid bokslutstillfället.

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 17 Eget kapital				
Förändring av eget kapital				
Ingående eget kapital	157,8	157,1	160,2	159,3
Årets resultat	8,7	0,7	10,9	0,8
Utgående eget kapital	166,5	157,8	171,1	160,1
Uppdelning av eget kapital				
Resultatutjämningsreserv	14,7	9,2	14,7	9,2
Pensionsreserv	0,1	0,1	0,1	0,1
Övrigt eget kapital	151,7	148,5	156,3	150,8
Utgående eget kapital	166,5	157,8	171,1	160,1

Fullmäktige har under 2015 beslutat att avsätta 0,6 miljoner kronor av tidigare års resultat till resultatutjämningsreserven.

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
	2016	2015	2016	2015
Not 18 Avsättningar för pensioner och liknade förpliktelser				
Ingående avsättning	6,7	5,8	6,7	5,8
Nya förpliktelser under året	0,1	1,1	0,1	1,1
Varav				
<i>Nyintjänad pension</i>	<i>0,1</i>	<i>0,9</i>	<i>0,1</i>	<i>0,9</i>
<i>Ränte- och basbeloppsuppräknig</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>
<i>Ändring av försäkringstekniska grunder</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>Förändring av löneskatten</i>	<i>0,0</i>	<i>0,2</i>	<i>0,0</i>	<i>0,2</i>

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
Övrig post	0,0	0,1	0,0	0,1
Årets utbetalningar	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2
Varav				
Pensioner	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2
Utgående avsättning	6,7	6,7	6,7	6,7
Pensionsförpliktelsen minskad genom försäkring	11,3	10,2	11,3	10,2
Överskottsmedel i pensionsförsäkringen	1,3	1,1	1,3	1,1
Aktualiseringsgrad/Utreddningsgrad	99,0%	99,0%	99,0%	99,0%
Specifikation till pensioner				
Särskild avtalspension/ålderspension	1,5	1,3	1,5	1,3
Förmånsbestämd/kompletteringspension	0,0	0,0	0,0	0,0
Ålderspension	5,0	5,1	5,0	5,1
Pension till efterlevande	0,2	0,2	0,2	0,2
Summa pensioner	6,7	6,7	6,7	6,7
Antal visstidsförordnaden				
Politiker	1	1	1	1
Tjänstemän	0	0	0	0

Beräkningsgrund för pensioner framgår av avsnittet Redovisningsprinciper.

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
Not 19 Långfristiga skulder	2016	2015	2016	2015
Anläggningslån				
- Ingående värde	102,5	96,6	251,9	212,4
- Amortering	-27,7	-25,9	-29,7	-29,1
- Nästa års amortering	-4,5	-8,1	-7,2	-11,3
- Nya lån	52,9	31,7	52,9	68,6
Summa långfristiga skulder	123,2	94,3	267,9	240,6

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
Not 20 Kortfristiga skulder	2016	2015	2016	2015
Kortfristiga del av långfristiga lån	4,5	8,1	7,2	11,3
Leverantörsskulder	20,5	15,6	23,2	19,8
Mervärdesskatt	1,0	0,9	1,0	0,9
Personalens skatter och avgifter	4,6	4,0	4,6	4,0
Interimsskulder	64,6	55,8	69,1	59,8

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
Övriga kortfristiga skulder	7,8	6,4	5,9	5,7
Summa kortfristiga skulder	103,0	90,8	111,0	101,5

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
Not 21 Förändring kortfristiga skulder	2016	2015	2016	2015
Förändring kortfristig del av långfristiga lån	3,7	-3,7	3,7	-3,7
Förändring kortfristiga skulder totalt	12,1	17,6	12,1	17,6
Summa kortfristiga skulder	15,8	13,9	15,8	13,9

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
Not 22 Pensionsförpliktelser som inte tagits upp bland skulderna eller avsättningarna	2016	2015	2016	2015
Ingående ansvarsförbindelse	115,9	129,0	115,9	129,0
Nyintjänad pension	1,1	0,4	1,1	0,4
Ränte- och basbeloppsuppräknig	0,8	-0,1	0,8	-0,1
Förändring av löneskatten	-0,4	-2,6	-0,4	-2,6
Ändringar av försäkringstekniska grunder	0,0	0,0	0,0	0,0
Övrig post	0,1	-7,0	0,1	-7,0
Årets utbetalningar	-3,5	-3,9	-3,5	-3,9
Utgående ansvarsförbindelse	114,0	115,9	114,0	115,9

Beräkningsgrund för pensioner framgår av avsnittet Redovisningsprinciper.

(mkr)	Kommunen		Koncernen	
Not 23 Borgensåtaganden	2016	2015	2016	2015
Borgen Edshus AB	153,7	156,5	0,0	0,0
Borgen Dals-Eds hembygdsförening	0,0	0,0	0,0	0,0
Borgen Eds Ryttarsällskap	0,6	0,7	0,6	0,7
Borgen Höknet ekonomisk förening	1,7	0,0	1,7	0,0
Förlustansvar egna hem SBAB samt Balken	0,1	0,1	0,1	0,1
Operationell leasing kopiering	1,3	1,3	1,3	1,3
Operationell leasing bilar	3,0	3,0	3,0	3,0
Summa borgensåtaganden	160,4	161,6	6,7	5,1

Operationell leasing kan liknas vid en vanlig hyrssituation och avtalen kan oftast avslutas utan extra kostnad. Beloppen ovan är en uppskattning.

Dals-Eds kommun har i februari 2009 ingått en solidarisk borgen såsom för egen skuld för kommuninvest i Sverige AB:s samtliga nuvarande och framtida förpliktelser. Samtliga 286 kommuner och landsting/regioner som per 2016-12-31 var medlemmar i Kommuninvest ekonomiska förening har ingått likalydande borgensförbindelser.

Mellan samtliga medlemmar i Kommuninvest ekonomisk förening har ingåtts ett regressavtal som reglerar fördelningen av ansvaret mellan medlemmarna vid ett eventuellt ianspråktagande av ovan nämnd borgensförbindelse. Enligt regressavtalet ska ansvaret fördelas dels i förhållande till storleken på de medel som respektive medlem lånat av Kommuninvest i Sverige AB, dels i förhållande till storleken på medlemmarnas respektive insatskapital i Kommuninvest ekonomisk förening.

Vid en uppskattning av den finansiella effekten av Dals-Eds kommuns ansvar enligt ovan nämnd borgensförbindelse, kan noteras att per 2016-12-31 uppgick Kommuninvest i Sverige AB:s totala förpliktelser till 346 091 313 278 kronor och totala tillgångar till 338 153 308 936 kronor. Kommunens andel av de totala förpliktelserna uppgick till 287 570 611 kronor och andelen av de totala tillgångarna uppgick till 280 843 154 kronor.

4.8 VATTEN- OCH AVLOPPSVERKSAMHET

RESULTATRÄKNING			
(mkr)		2016	2015
Intäkter	Not 1	8,2	8,1
Kostnader	Not 2	-6,0	-6,3
Jämförelsestörande poster			
Avskrivningar och nedskrivningar	Not 3	-1,7	-1,2
Verksamhetens Nettokostnader		0,5	0,6
Finansiella intäkter			
Finansiella kostnader	Not 4	-0,5	-0,6
ÅRETS RESULTAT (förändring av eget kapital)		0,0	0,0

BALANSRÄKNING			
(mkr)		2016	2015
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>			
Mark, byggnader och tekniska anläggningar	Not 5	22,4	22,5
Maskiner och inventarier	Not 6	0,1	0,0
<i>Finansiella anläggningstillgångar</i>			
		0,0	0,0
Summa anläggningstillgångar		22,5	22,6
Omsättningstillgångar			
Fordringar		0,0	0,0
Likvida medel		0,0	0,0
Summa omsättningstillgångar		0,0	0,0
SUMMA TILLGÅNGAR		22,5	22,6
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital	Not 7	0,0	0,0
därav årets resultat		0,0	0,0
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknade förpliktelser		0,0	0,0
Skulder			
Långfristiga skulder/lån av kommunen	Not 8	21,1	21,4
Kortfristiga skulder avräkning med kommunen	Not 9	1,4	1,2
Summa avsättningar och skulder		22,5	22,6
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		22,5	22,6
PANTER OCH ANSVARFÖRBINDELSER			
Panter och därmed jämförliga säkerheter			
Ansvarsförbindelser		0,0	0,0

NOTER

(mkr)	2016	2015
Not 1 Verksamhetens intäkter		
Brukningavgifter	8,2	8,1
Anslutningsavgifter	0,0	0,0
Not 2 Verksamhetens kostnader		
Personalkostnader	-0,6	-0,9
Personal intern fördelning	-1,6	-1,3
Övriga kostnader	-3,8	-4,2
Not 3 Verksamhetens avskrivningar		
Avskrivningar på anläggningarnas anskaffn.värde	-1,6	-1,2
Avskrivningar på inventariernas anskaffningsvärde	-0,1	0,0
Not 4 Verksamhetens finansiella kostnader		
Intern Ränta 2,4 % (2015 2,5 %) (beräknas på bokfört värde)	-0,5	-0,6
Not 5 Mark, byggnader och tekniska anläggningar		
Ackumulerat anskaffningsvärde	48,0	46,5
Bokfört värde	22,4	22,5
Not 6 Inventarier		
Ackumulerat anskaffningsvärde	1,7	1,5
Bokfört värde	0,1	0,0
Not 7 Eget kapital		
Totala tillgångar beräknas som upplånade av kommunen		
Not 8 Långfristiga skulder		
Lån av kommunen	21,1	21,4
Not 9 Kortfristiga skulder		
Ackumulerat resultat i tkr	1 423	1 237
<i>därav årets resultat 2016</i>	186	
<i>därav årets resultat 2015</i>	59	59
<i>därav årets resultat 2014</i>	859	859
<i>därav årets resultat 2013</i>	266	266
<i>därav årets resultat 2012</i>	-91	-91
<i>därav årets resultat 2011</i>	81	81
<i>därav årets resultat 2010</i>	491	491
<i>därav årets resultat 2009</i>	-118	-118
<i>därav årets resultat 2008</i>	-166	-166
<i>därav årets resultat 2007</i>	-27	-27
<i>därav årets resultat 2006</i>	-117	-117

4.9 REDOVISNINGSPRINCIPER

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning och rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning vilket bl.a. innebär att:

Intäkter redovisas i den omfattning det är sannolikt att de ekonomiska tillgångarna kommer att tillgodogöras kommunen och intäkterna kan beräknas på ett tillförlitligt sätt.

Fordringar har upptagits till de belopp varmed de beräknas inflyta.

Tillgångar och skulder har upptagits till anskaffningsvärde där inget annat anges.

Periodiseringar av inkomster och utgifter har skett enligt god redovisningssed.

Sammanställd redovisning

I den kommunala koncernen ingår samtliga bolag och kommunalförbund där kommunen har minst 20 % inflytande i. Inga förändringar har skett under året i kommunkoncernens sammansättning. Kommunkoncernen består förutom kommunen av Edshus AB (100 %).

Jämförelsestörande poster

Jämförelsestörande poster särredovisas när dessa förekommer i not till respektive post i resultaträkningen och/eller i kassaflödesrapporten.

Som jämförelsestörande betraktas poster som är sällan förekommande. Dessutom redovisas alltid kommunens realisationsvinster vid fastighetsförsäljningar samt kostnader och intäkter för tomtförsäljning i samband med markexploatering som jämförelsestörande.

Intäkter

Skatteintäkter

Den preliminära slutavräkningen för skatteintäkter baseras på SKL:s decemberprognos i enlighet med rekommendation RKR 4.2.

Övriga intäkter

Investeringsbidrag, anslutningsavgifter och gatukostnadsersättningar har tidigare reducerat anskaffningsvärdet. Ny anläggningsreskontra har införts fr.o.m. 2014 som möjliggör att redovisning av detta sker i enlighet med rekommendation RKR 18 (Redovisning av intäkter).

Kostnader

Avskrivningar

Avskrivningar av materiella anläggningstillgångar görs för den beräknade nyttjandeperioden med linjär avskrivning baserat på anskaffningsvärdet exklusive eventuellt restvärde. På tillgångar i form av mark, konst och pågående arbeten görs emellertid inga avskrivningar.

Avskrivningstider

Följande avskrivningstider tillämpas normalt i kommunen: 3, 5, 10, 15, 20, 33, 50 år.

En samlad bedömning av nyttjandeperioden för respektive tillgångstyp görs. Tillgångstypen skrivs sedan av på den närmast lägre avskrivningstiden.

Avskrivningsmetod

I normalfallet tillämpas linjär avskrivning, dvs. lika stora nominella belopp varje år. Avskrivning påbörjas när tillgången tas i bruk.

Komponentavskrivning

RKR:s rekommendation 11.4 ställer krav på en avskrivningsmetod som syftar till att dela upp

anläggningstillgångar i komponenter som har olika nyttjandeperioder och utgör ett väsentligt värde. Dessa komponenter skall redovisas och skrivas av som separata enheter.

Gränsdragning mellan kostnad och investering

Tillgångar avsedda för stadigvarande bruk eller innehav med en nyttjandeperiod om minst 3 år klassificeras som anläggningstillgång om beloppet överstiger gränsen för mindre värde. Gränsen för mindre värde har satts till 10 000 kr och gäller som gemensam gräns för materiella- och immateriella tillgångar och därmed också för finansiella leasingavtal.

Anläggningstillgångar

Materiella anläggningstillgångar

Anskaffningsvärde

Investeringsbidrag, anslutningsavgifter och gatukostnadsersättningar har tidigare reducerat anskaffningsvärdet. Ny anläggningsreskontra har införts fr.o.m. 2014 som möjliggör att redovisning av detta sker i enlighet med rekommendation RKR 18 (Redovisning av intäkter).

Leasing

Samtliga leasingavtal i kommunen har redovisats som operationella avtal beroende på att dessa leasingobjekts nyttjandeperioder inte väsentligt överstiger leasingkontraktens avtalstid om tre år.

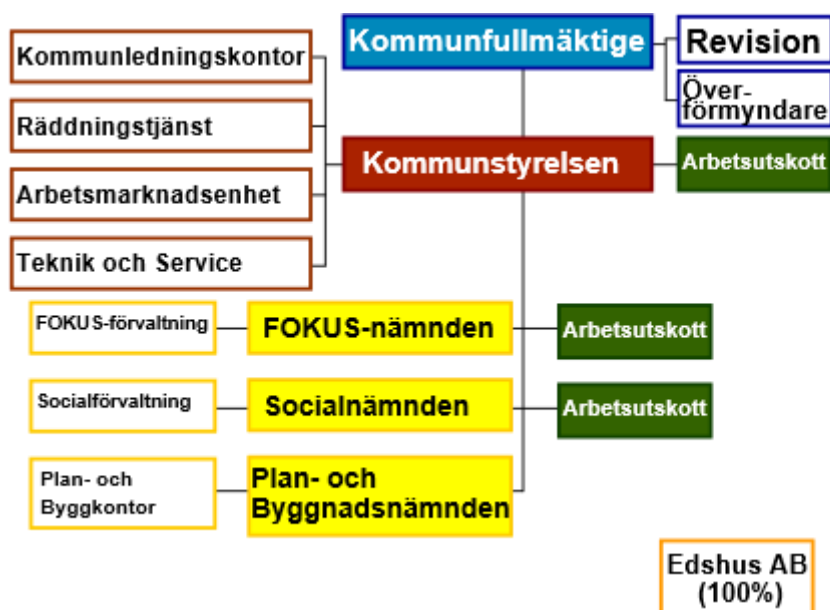
Pensioner

Förpliktelser för pensionsåtaganden för anställda i kommunen är beräknade enligt RIPS07.

Visstidsförordnanden som ger rätt till särskild avtalspension redovisas som avsättning.

5 ORGANISATION

Kommunfullmäktige

Ordförande Ingvar Johannesson

Revision

Ordförande Torgny Arvidsson

Kommunstyrelsen

Ordförande Martin Carling

Kommunchef Agneta Johansson

IT, kansli, ekonomi och personal

Näringsliv och turism

Arbetsmarknad

Räddningstjänst

Kommunstyrelsen - Teknik och Service

Ordförande Martin Carling

Teknisk chef Roland Kindslätt, tf teknisk chef Claes Hellberg, samhällsbyggnadschef Magnus Åkesson

Vatten och avlopp

Renhållning

Fastighetsskötsel

Gator och parker

Kost och städ

FOKUS-nämnden

Ordförande Anna Johansson

Förvaltningschef Björn Lindeberg

Förskola och fritidshem

Grundskola

Gymnasium

Vuxenutbildning

Fritid och kultur

Bibliotek

Socialnämnden

Ordförande Kenneth Gustavsson
Förvaltningschef Tommy Almström
Individ- och familjeomsorg
Äldreomsorg
Handikappomsorg

Plan- och byggnadsnämnden

Ordförande Ingvar Johannesson
Enhetschef Eva Karlsson, Angelika Lunnari, tf Hans Karlsson
Plan- och byggfrågor

Valnämnden

Ordförande Jan Johansson

Edshus AB

Ordförande Sten-Åke Olsson
VD Roland Kindslätt, Anders Englund
Bostäder och en del lokaler

Dalslands miljönämnd

Ordförande Kjell-Åke Andersson
Miljöchef Dan Gunnardo

Edshus AB är ett helägt dotterbolag till kommunen.

Dalslands Miljönämnd är gemensam för Bengtsfors, Färgelanda, Mellerud och Dals-Ed.

